

VALITSEMISE
VALVURID

Valitsemise valvurid

Mai 2012

Valitsemise valvurite poliitikaanalüüs
www.valvurid.ee

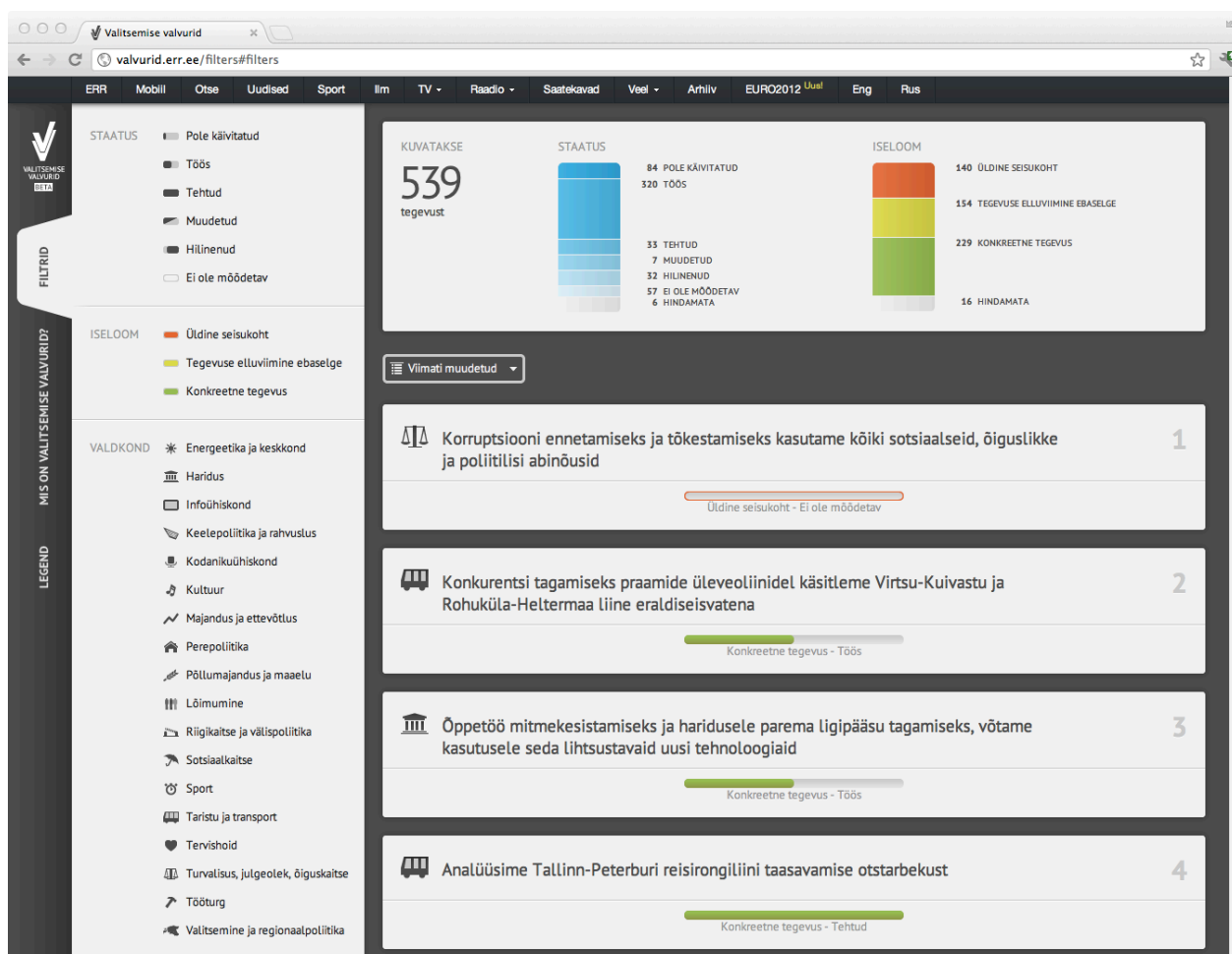
Valitsuse esimene tegevusaasta – vahekokkuvõtte

Valitsemise valvurid on osa laiemast kodanikualgatusest, mille eesmärgid on targem valija ja kvaliteetsem valitsemine. Valitsemise valvurid on poliitiliselt sõltumatud asjatundjad, kes jälgivad valitsuse tegevusprogrammi täitmist ehk riigivalitsemise argipäeva.

Tegevusprogramm koondab koalitsiooni poliitilised suunad ning ametnike olulisemad tegevused neljaastase valitsemisaja jaoks. Valvurid annavad hinnangu

sellele, kuidas plaanid tegelikkuses täituvad - kas lubadused on mõistlikult ellu viidud ja eesmärgid saavutatud. Käesolevas ülevaates on koondatud hinnangud valitsuse esimese aasta kohta, alates valitsuse ametisse astumisest aprillis 2011 kuni 2012. aasta kevadeni.

Veebiportaalis www.valvurid.ee saab jooksvalt jälgida valitsuse tegevuste elluviimise seisu ning selle kohta arvamust avaldada.

Valvurite arvamus

- Valitsemisperioodi alguses astus valitsus olulisi samme lubatud **tulumaksumäära langetamise suunas** alates 2015. aastast ning on tänaseks kinnitanud ka toetust töötuskindlustusmakse vähendamisele.
- Olulise sammuna viidi ellu tulumaksuseaduse muudatused, mille tulemusena vabastati tööga seotud **tasemekoolituse kulutuste katmine tööandja poolt** erisoodustusmaksust.
- Perepoliitikas** ei nähta perekondade toetamises vaid rahalisi hüvitisi või toetusi, vaid erinevate teenuste ja tugiprogrammidega soovitakse toetada ka laste kasvatamist peale lapse sündi.
- Hariduse valdkonnas on valitsuse esimese aasta tähelepanu keskmes olnud eelkõige **vastuoluline kõrgharidusreform, õpetajate palk ja gümnaasiumivõrgu reform**.
- Peamine algatus tööturu valdkonnas on Tööhõiveprogramm 2012 – 2013, mis võimaldab **tööturutoetuste ja -teenuste pakkumist ja korraldamist senisest paindlikumalt**.
- Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis valitsusprogrammis plaanitud tegevused keskenduvad paljuski **elanike tervisekäitumise mõjutamisele**.
- Üleriigilistel rahvaspordiüritustel on osalejaskond märkimisväärselt suurenenud, spordiklubid on harrastajatest tulvil; terviseradadel võib näha üha rohkem jooksjaid ja kepikõndijaid ning kergliiklusteedel rattureid ja rulluisutajaid. Tublid oma tervise eest hoolitsejad annavad olulise osa valitsuse eesmärgi täitmiseks, et 2015. aastaks tegeleks 45 protsenti elanikkonnast korrapäraselt **liikumisharrastuse ja spordiga**.
- Kuigi **energiasääst, energiajulgeolek ja kliimapolitiika** on valitsusele oluline, on tegevus nendes valdkondades vastuoluline võrreldes sõnastatud eesmärkidega. Euroopa Komisjoniga peetud kvoodivaidluses saadi Eesti jaoks majanduslikult kasulikud tingimused. Samas põlevkivi kaevandusmahtude suurendamine ja põlevkiviõli rafineerimine mootorikütuseks ei aita kuidagi kaasa ei energiakasutuse efektiivsuse ega kliimapolitiika eesmärkide täitmisele.
- Mitmed valitsuse lubadused keskenduvad suurtele ehitusobjektidele. **Fookus üksikutele ja mahult ülepaistatutud maantee-ehitusprojektidele** toimub aga kohalike teede, ühistranspordi ja kergliikluse arendamise arvelt.
- Infoühiskonna arengu näitajana on rõõmustav, et internetikasutajate arv järjekindlalt kasvab. See suurendab veelgi **vajadust tagada** kõikjal Eestis **kiire ja kvaliteetne internetiühendus**. Selleks on kavandatud fiiberoptilistel kaablitel põhineva lairibavõrgu väljaarendamine EstWin projekti raames.
- Valitsuse selge **kultuuripoliitika on asutuste lahtiriigistamine**. Toppama on aga jäänud kaks olulist teemat – end tõestanud kultuuriprojektidele pikemaajalise toetussüsteemi loomine ning vabakutseliste loovisikute ravikindlustuse probleemi lahendamine.
- 2011. aastal vähenes kuriteo ohvriks langenud elanike osakaal, vähenes ebaloomulikul teel hukkunute arv ning lühenesid keskmised menetlusajad. Usaldus politsei vastu on üsna kõrge, elanike turvatunne kasvab – üldmulje **turvalisuse** valdkonnas toimuvast on seega positiivne.
- Kindlasti aitab **õigusloome kvaliteeti** tõsta mõjude igakülgse hindamise metoodika rakendamise kõrval ka ulatuslikum vabaühenduste ja huvirühmade kaasamine. Siiski on märgata liigset kiirustamist ja süsteemsuse puudumist eelnõude menetlemisel ja vastuvõtmisel. Näiteks võeti 2011. aasta lõpus vastu hulgaliselt seadusemuudatusi ning 1. jaanuarist 2012 jõustus Eestis kehtivast pea 400 seadusest üle 120 muudetud uue seaduse redaktsiooni.
- Eesti konservatiivne **kodakondsuspolitiika**, milles kodakondsus on võrdsustatud lojaalsusega, ei pruugi enam tagada väikeriigi arengu jaoks piisavat paindlikkust. Kodakondsuspolitiika muutmise avalikku ega poliitilist debatti pole aga tekkinud.
- Kaitsekulude tõstmine tasemeni 2% SKTst on **märgilise tähendusega areng julgeolekupoliitika vallas**, mille mõju on kahtlemata suurem Eesti liitlaste ja partnerite hoiakutele kui Eesti kaitsevæele.
- Kui valitsuse tegevusprogrammis lubatakse **Eesti põllupidajatele võrdseid konkurentsitingimusi** taotleda alates 2014. aastast, siis reaalpoliitikas on eesmärgiks seatud toetuste tõstmine 90% tasemele Euroopa Liidu keskmisest alles järgmise eelarveperioodi (2014 – 2020) jooksul.
- Kodanikuühiskonda puudutavast ei ole valitsuse siiani enim kõneainet saanud algatus vabaühenduste hulgas toetust leidnud. Veel loomata **maailmavaate sihtasutustele** eraldati riigieelarves 0,9 miljonit eurot. Vabaühenduste ja teiste asjatundjate sisulistest kommentaaridest ja ettepanekutest eelnõule ei arvestatud ühtegi.

KONKURENTSIVÕI- MELINE MAJANDUS- KESKKOND

Valitsemise valvur: Mait Palts, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda

Konkurentsivõimelise majanduskeskkonna ja soodsa ettevõtluskeskkonna tagamise meetmete osas keskendub valitsuse tegevusprogramm olulises osas stabiilsusele ja ettenähtavusele. Olukorras, kus Eesti majandus sõltub väga suurel määral Euroopa ja maailma majanduses toimuvast, tuleb vähemalt siseriiklikult saavutatud suhtelist stabiilsust pidada oluliseks eesmärgiks ja sellest eesmärgist kinnipidamist samavõrd tähtsaks kui uute tegevustega keskkonna veelgi konkurentsivõimelisemaks muutmist. Kuigi lihtsa ja ühetaolise maksusüsteemi säilitamine võib tunduda kohati iseenesestmõistetavana, on siiski oluline selle põhimõtte pidev järgimine. Seejuures tuleb ka arvestada, et maksuteemade kajastamine on aktiivne enamasti ka välismeedias ning nii võivad Eesti kui investeerimiskeskonna atraktiivsusele mõjuda negatiivselt ka väited süsteemi muutmise vajadusest.

Valitsemisperioodi suhtelises alguses astus valitsus olulisi samme lubatud tulumaksumäära langetamise suunas alates 2015. aastast ning on tänaseks kinnitanud toetust ka töötuskindlustusmakse vähendamisele alates 2013. aastast, mille osas taotlesid tööturu osapooled maksemäära langetamist juba aasta varem. Olulise sammuna viidi läbi tulumaksuseaduse muudatused, mille tulemusena vabastati tööga seotud tasemekoolituse kulutuste katmine töandja poolt erisoodustusmaksust. Sama põhimõtet laiendati ka juhtorgani liikmete tööga seotud tasemekoolitusele. Kuigi vastavat tegevust ei sisaldunud tegevusprogrammis, otsustati muudatus teha Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ettepanekut arvestades, nii nagu ka vabastada töötajate lähetamisega seonduv majutuskulu täielikult erisoodustusmaksust, sõltumata majutuse maksumusest.

Tegevusprogrammis on ühe eesmärgina püstitatud Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmiseks soodsa keskkonna loomine välistudengite ja tippspetsialistide Eestisse tulekuks. Tegevusprogrammis märgitakse, et see aitab Eestisse luua teadus- ja kompetentsikeskusi ning tagada ettevõ-

tetele kõrgema kvaliteediga tööjõudu. Arvestades mitmetes tegevusvaldkondades olevat tööjõupuudust ning Eesti demograafilist tulevikku on tegemist majanduskeskkonna konkurentsivõime tagamise seisukohalt väga olulise teemaga. Peamiselt haakub antud küsimus välismaalasi puudutava seadusandluse ülevaatamisega, kuid mitte ainult – tegemist peaks olema tervikliku nn talendipoliitika kujundamisega. Vastava eesmärgi täitmine on tänaseks pigem teisejärguliseks muutunud sest 2011.aasta lõpus avastatud elamislubade väljaandmisega seonduvad probleemid mõjutasid valitsust töötama kiirendatud korras välja seaduse muudatused, millega mitmeid elamislubade ja seega ka sisserände tingimusi karmistada. Vastavaid muudatusi ei saa pidada tegevusprogrammist lähtuvaiks. Siiski on taasalustatud arutelusid välismaalaste seaduse muutmiseks, eesmärgiga täita tegevusprogrammi eesmäärke, ning kutsutud kokku ka töögrupp.

Olulise teemana on valitsuse tegevusprogrammis märgitud ettevõtetel lasuva bürokraatia ja aruandluskohustuste vähendamist. Ei saa väita, et selles suunas tegevused puudusid, kuid reaalsed sammud on siiski viibinud ega ole nähtavad. Nagu näitab mõned aastad tagasi sisse viidud elektrooniline aastaaruannete esitamise kohustus ja selle mõjude hinnang, on sarnaste infotehnoloogiliste lahenduste kaudu võimalik oluliselt vähendada nii ettevõtete halduskoormust kui ka riigi kulutusi andmete töötlemisele. Uuringu kohaselt vähenes näiteks ettevõtete ajakulu 30% võrra seoses aruannete elektroonilise esitamisega. Edasist halduskoormuse vähendamist oleks võimalik tõenäoliselt saavutada infosüsteemide edasiarendamisega riigi poolt ja erinevaid andmebaase ühtse taksonoomia abil omavahel sidudes, et vähendada andmeküsimise dubleerimist ja võimaldada laialdasemat andmete ristikasutamist.

Ühe olulisema eesmärgina on valitsus toonud tegevusprogrammis välja ettevõtlikkuse suurendamise ja ettevõtlusõppe laiendamise. Mitmed selle eesmärgi täitmisega seonduvad tegevused on rakendunud. Kahtlematult on tegemist tegevustega, mis peavad olema kavandatud ja läbiviidud koostöös ettevõtjate või ettevõtlusorganisatsioonidega. Nii on ka erasektori poolt algatatud ja riigi poolt toetust leidnud mitmed noorte ettevõtlikkuse suurendamisele suunatud tegevused, näiteks „Entrum“ programm, „Unistused Ellu!“ koostöövõrgustik, „Tähed särama“ jne. Siiski oleks sarnaste tegevuste järjepidevuse

Valitsemisperioodi
alguses astus valitsus
olulisi samme
lubatud tulumaksu-
määra langetamise
suunas alates 2015.
aastast ning on
tänaseks kinnitanud
toetust ka töötus-
kindlustusmakse
vähendamisele
alates 2013. aastast.

Valitsus on tegelenud aktiivselt käibemaksupettuste tõkestamisega ning algatanud laiapõhjalise arutelu edasistest sammudest varimajanduse piiramiseks.

tagamise vajalikkust arvestades vajalik otsustada, mil viisil tagatakse riigi toetus sarnastele tegevustele ka edaspidi, et need ei jääks vaid projekti-põhisteks.

Võitlus maksupettuste ja ebaausa konkurentsiiga on tegevusprogrammis kajastatud mitmete tegevuste juures. Valitsus on tegelenud aktiivselt käibemaksupettuste tõkestamisega ning algatanud laiapõhjalise arutelu edasistest sammudest varimajanduse piiramiseks. Tegemist on oluliste sammudega konkurentsivõimelise majanduskeskkonna tagamisel. Maksupettustega võitlemine ja salakaubanduse tõkestamine on oma olemuselt pidevad tegevused, mistõttu võiks olla otstarbekas nende lahtisidumine tegevusprogrammis toodud tähtaegadest.

Olulisemate tegevuste osas tuleks mainida veel programmi koostamist Aasia kapitali ja turistide meelitamiseks Eestisse, mis tänaseks on valminud ja mille koostamise kaasati ettevõtjate ja ettevõtlusorganisatsioonide esindajaid.

Samuti on tagasihoidlikult käivitunud arutelud teemal, kuidas lihtsustada reegleid, et sisuliselt käivituks börs alternatiivse heade äriideede rahastamise allikana väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele ja Eesti elanikest saaks omanikuühiskond ka ettevõtete omanikeks olemise kaudu. Täiendavalt tegevusprogrammis sisalduvale on diskussioon tõstatatud pensionifondide varade investeerimisvõimalustest Eestis, mida täna takistavad osaliselt seadusest tulenevad kriteeriumid.

PERESÕBRALIK RIIK

Valitsemise valvur: Praxis

Valitsuse eelmise tegevusaasta jooksul on kõige olulisem perepoliitiline saavutus „Laste ja perede arengukava 2012-2020“ heakskiitmine riiklikul tasandil.

Arengukava seab suunad järgmise aastakümne perepoliitikale ning ei lähtu seega vaid praeguse valitsuse tegevusperioodist, kuid mitmed valitsuse tegevusprogrammi lubadused on seatud sõltuvusse laste ja perede arengukavast.

Praxis koostöös EMSLiga jälgis laste ja perede arengukava koostamisprotsessi ning arengu-

kava koostamist võib tuua hea näitena kaasavast poliitikakujundamisest. Asjaolu, et laste ja perede arengukava koostamine toimus ühistööna nii erinevate riigi institutsioonide kui ka huvigruppide kaasamise tulemusena, kajastub ka selle sisus ning laiemat pilti hõlmavas nägemuses.

Arengukava eesmärgid on luua ühtne laste- ja perepoliitika; toetada positiivse vanemluse levikut; luua toimiv lastekaitseüsteem ja tagada lapse õiguste kaitse ning oetada perede majanduslikku toimetulekut, tagada meestele ja naistele võrdsed võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks.

Positiivse suunana vajab märkimist, et valitsus ei näe perekondade toetamises vaid rahalisi hüvitisi või toetusi, vaid erinevate teenuste ja tugiprogrammidega soovitakse toetada ka laste kasvatamist peale lapse sündi. Esile tõstaks valitsuse lubaduse parandada vanemahariduse ja perenõustamise kättesaadavust. Vanemahariduse ja perenõustamise kättesaadavuse parandamisega soovitakse, et ühiskonnas oleks paremate peresuhete kujunemine rohkem väärtustatud, vähendada noorte riskikäitumist ning ennetada paarisuhete purunemist. Muu hulgas soovitakse vähendada ühiskonnas ka füüsilise karistamise kasutamist ja aktsepteerimist, mis ei haaku positiivse vanemluse põhimõtetega.

Samuti on tähtis muutus vanemapensioni elluviimine 2013. aastast. Kuigi tegu on eelkõige sotsiaalkaitse meetmega, täidab vanemapension ka perepoliitilist eesmärki toetada sündimuse suurenemist. Arvestades, et olemasolev kogumispensioni süsteem oleks viinud olukorrani, kus Eesti võinuks kuulsust koguda suure soolise pensionilõhuga - lõhe oleks naistele seda suurem, mida rohkem on lapsi - on selline seadusemuudatus äärmiselt oluline.

Veel on raske prognoosida, milliseks kujuneb perepoliitika praeguse valitsuse tegevusajal, kuna mitmed määrused, arengukavad ning muud olulised dokumendid, mis peaksid sätestama ning kirjeldama valitsuse tegevusplaane seoses erinevate perepoliitiliste eesmärkidega, ei ole veel valmis ega aruteluks esitatud. Perepoliitika lubadused on üldsõnalised, mistõttu on nende pinnalt keeruline mõista, milliste sammudega soovib valitsus liikuda perepoliitika põhieesmärgi poole ehk tagada Eesti rahva kasv ning vähendada väljarännet peresõbraliku ühiskonna loomise kaudu.

Valitsemise valvur: Merle Ameljūsenko, Lapse Huvikaitse Koda

Perepoliitika eesmärgina on sõnastatud peresõbraliku riigi loomine, mida peetakse eelduseks sellele, et Eestist saab kasvava rahvaarvuga riik. Selle kinnituseks on toodud valitsuse soov, et Eestis sünniks lapsi rohkem.

Pealtnäha tundub eesmärk hea ja riigi jätkusuutlikkusele suunatud olev (inimvara kui jätkusuutlikkuse ressurss). Tõsisemal süvenemisel eesmärki ja eesmärgi täitmisele suunatud tegevustesse tekivad siiski küsimused.

Milline on valitsuse ja Eesti riigi jaoks peresõbraliku riigi sisuline tähendus? Peresõbralikkusele kui väärtuspõhisele ja hoiakulisele kriteeriumile leiame „Laste ja perede arengukavast 2012-2020“ vaid kolm viidet: peresõbraliku ettevõtte riiklik tunnustamine; paremate peresuhete väärtustamine; pereväärtuste tähtsustamine kooliprogrammis. Samas jääb nende tegevuste elluviimise protsess ja mõju peresõbralike ühiskondlike hoiakute kujunemisele ebamääraseks.

Valitsuse tegevusprogrammis on püütud hõlmata lastega perede toetamise erinevaid aspekte alates sünnituseelsest nõustamisest lõpetades perekonda väärtustavate ühiskondlike hoiakute kujundamisega. Kui vaadata valitsuse tegevuskavasse kirjutandu rõhuasetusi, saab teha järelduse, et peresõbralikkuse loovad riigis erinevad rahalised toetused, mille kaudu püütakse väärtustada lapse sündimist ja kasvatamist. Positiivne on see, et tähelepanu pööratakse ka toetustele/teenustele, mille sihtrühmaks on koolieelses- ja koolieas lastega pered: lastehoiuteenuse arendamine, koolilõuna riiklik toetus, huvihariduses osalemise rahaline toetamine. Samas on need tegevused valdavalt varem alustatu jätkamine. Uus on vaid ringiraha kehtestamine.

Analüüsides põhjalikumalt tegevusprogrammi on üsna selge, et valitsuse eesmärgiks ei ole mitte peresõbralik riik vaid sündivuse suurendamine ehk tulevaste maksumaksjate taastoomine. Seda kinnitab ka sündivuse suurenemise võtmine eesmärkide täitmise mõõdikuks. Samas kinnitab „Laste ja perede arengukava 2012-2020“ hetkeolukorra analüüs, et „Eesti rahva peatset väljasuremist demograafilistel põhjustel tuleb pidada müüdi, sest hetkel näitavad statistilised andmed pigem madalseisust väljatulemist“ lisades, et „lasteaialaste laste arv on tõusutrendis“.

Programmi puudusena näeme peredele suunatud teenustega seotud tegevuste vähesust ning nõrka seotust teiste riiklike valdkondadega.

Lapse Huvikaitse Koda peab lisaks olemasolevate sotsiaalteenuste kvaliteedi tõusule (tegevusprogrammi tegevus, mis on seotud „Peretoetuste ja -teenuste rohelise raamatu“ valmimisega) oluliseks ka uute peresid toetavate teenuste loomist ja nende pakkumise toetamist. Eriti vajalikud on otsesed ja kaudsed ennetavad teenused, et vältida perede sattumist toimetulekuraskustesse. Laiemat teenuste valikut eesmärgiga toetada ja parandada vanemate sotsiaalseid oskusi, vajavad ka toimetulekuraskustega pered.

Vaadates teisi riiklikke valdkondi ja neis kavandatud tegevusi, leiame neist otsest või kaudset seost perepoliitikaga (peresõbralikkusega) siiski vähe. Kahtlemata eeldab otseste ja kaudsete seoste ja mõjude väljatoomine põhjalikumalt analüüsi, kuid alljärgnevalt kiirpilk teiste valdkondade seostele perepoliitikaga: maksunduses tulumaksu ja koduomanike maksukoormuse vähendamine; tööturupoliitikas korraldatakse perekeskse riigi põhimõtet, toetatakse lastega kodus olnud emade tööturule naasmist ja luuakse kohaliku omavalitsuse poolt pakutavate sotsiaalteenuste miinimumloetelu; meditsiinis perearstiteenuse arendamine; energiapoliitikas kütte- ja elektriarveid vähendavate energiasäästuprogrammide rakendamine; transpordis sõiduautode mittemaksustamine ja ühiskondliku transpordi arendamine; turvalisuspoliitikas turvalise elukeskkonna rajamine, lähisuhte vägivalla vähendamine; kehakultuuris tervisespordiga tegelemise võimaluste laiendamine ja ujumisõpetuse algõpetuse programmi toetamine. Enim kokkupuutepunkte perepoliitikaga on hariduspoliitikal.

HARITUD EESTI

Valitsemise valvur: Praxis

Haridus- ja Teadusministeeriumi laual on viimase aasta jooksul olnud mitmeid olulisi ja põhimõttelisi haridusmuudatusi, alustades koolivõrgu ümberkorraldamisest, lõpetades kõrgharidusreformiga. Nende suurte küsimuste taustal on ka mõistetav, et valitsuse tegevusplaani muudest Haritud Eesti eesmärkide täitmiseks kavandatud tegevustest on tänaseks mõningase

Lapse Huvikaitse Koda peab lisaks olemasolevate sotsiaalteenuste kvaliteedi tõusule oluliseks ka uute peresid toetavate teenuste loomist ja nende pakkumise toetamist.

Üldhariduse valdkonnas on valitsuse tähelepanu keskmes olnud kaks teemat – õpetajate palk ja gümnaasiumide koolivõrgu reform. Õpetajate palkadega tegelemise vajadus on päevakorda tõstetud õpetajate endi poolt, kes streigiga oma nõudmiste tõsiseltvõetavust kinnitasid.

hilinemisega ära tehtud ennekõike rutiinsema iseloomuga ülesanded (peamiselt erinevate arengukavade rakendusplaanide kinnitamine ja varasemate tegevuste jätkamine).

Üldhariduse valdkonnas on valitsuse esimese aasta tähelepanu keskmes olnud eelkõige kaks teemat – õpetajate palk ja gümnaasiumide koolivõrgu reform. Esimese puhul on tegemist küsimusega, millele valitsus ei kavatsenudki hariduse valdkonnas oma valitsemisperioodil keskenduda. Nimelt oli tegevusprogrammis õpetajakutse väärtustamiseks ettenähtud kolm tegevust (õpetajakoolituse edendamine kutsevaliku ja harjutuskoolide võrgu arendamise kaudu, lähtetoetuse maksmise jätkamine, õpetajate täiendkoolituse tagamine), millest ükski ei olnud selgelt suunatud õpetajate palgaküsimusele. Õpetajate palkadega tegelemise vajadus on päevakorda tõstetud õpetajate endi poolt, kes streigiga oma nõudmiste tõsiseltvõetavust kinnitasid. Streigi tõttu pidi valitsus teemaga tegelemise käsile võtma ning ei saanud õpetajate palkade teemat pikemalt ebaolulisena käsitleda. Haridus- ja teadusminister on lubanud, et õpetajate palk tõuseb 2013. aasta 1. jaanuarist, tõstes õpetajate miinimumpalga 700 eurole kuus.

On väga positiivne, et gümnaasiumide koolivõrgu ümberkorralduse teema on haridus- ja teadusminister valitsuse esimesel tegevusaastal võtnud käsile otsustavamalt kui valitsuse tegevusprogramm arvata lubas. Tegevusprogrammis räägiti vaid ebamääraselt maakonnagümnaasiumide väljaarendamise „toetamisest“. Kuna gümnaasiumiõpilaste arvu langus ning sellega kaasnedes võiva hariduse kvaliteedi langus ei võimalda enam otsuseid edasi lükata, on haridus- ja teadusminister selles valdkonnas otsustavalt tegutseda hakanud. Tänapäevaks on välja pakutud gümnaasiumivõrgu korrastamise lähtealused, toimunud on arutelud maakondade ning ümarlauarutelud koolijuhtide, õpilaste, õpetajate ja lastevanemate esindajatega. Samuti on kogutud maakondade ja sihtühmade kirjalikku tagasisidet. Gümnaasiumivõrgu reformi elluviimise toetamiseks on tehtud ka esimesed rahastamisotsused – ERMi ehitamiseks planeeritud rahast 24 miljonit eurot on otsustatud eraldada maakonnagümnaasiumide renoveerimiseks. Nüüd tuleb oodata otsuseid, millised gümnaasiumid need olema saavad.

Kõrghariduse valdkonnas on keskseks teemaks olnud loomulikult kõrgharidusreform. Selle eesmärgiks on muuta kõrgkoolide ja õppekoh-

tade rahastamissüsteemi selliselt, et täita IRLi peamine valimislubadus tasuta kõrgharidusest. Kuigi haridus- ja teadusministrit tuleb tunnustada kiiduväärt eesmärgiga kontseptsiooni kiire ja otsustava laualetoomise eest, on pigem kahetsväärne olnud reformi terviklikkuse ja põhjaliku läbimõtleamise puudulikkus, seda ilmselgelt ka liigse kiirustamise tõttu. Reformi ettevalmistamisesse kaasati küll erinevaid huvirühmi, kuid mitmete oluliste osapoolte (üliõpilaste, rektorite, lapsevanemate, samuti opositsioonierakondade) jätkuv rahulolematuse viitab nii kitsaskohtadele senises seaduseelnõus kui ka sellele, et nende ettepanekutega pole olulisel määral arvestatud. Erinevate probleemide tõttu otsustas ka president uue seaduse välja kuulutamata jätta ning selle edasisteks aruteludeks tagasi Riigikokku saata. Seejuures pole eelnõuga siiani (avalikult) kaasnenud ka põhjalikumaid analüüse ja arvutusi või konkreetsemaid rakendusakte, samuti on küsitav olnud ning pahameelt põhjustanud õppetootuste seaduse muutmise käsitlemine õppekohtade rahastamisest eraldiseisva tegevusena. Puudujääke kõrghariduse terviklikul käsitlemisel valitsuse poolt võib märgata sellestki, et muudatuste eelnõudes väljatoodud piirangud (näiteks 100% koormuse nõue, vanusepiirangud õppetootuste saamisel jms) on suuresti vastuolus valitsusliidu enda programmis seatud eesmärkidega suurendada hariduse kättesaadavust, tõsta kõrghariduse kvaliteeti ning suurendada elukestvas õppes osalemist. Hetkel on kõrgharidusreformi eelnõu teatud pisemate muudatustega taas kord parlamendis, kuid lubatud õppetootuste seaduse muutmise eelnõu arutamine on alles ees.

Kõrgharidus

Valitsemise valvur: Eesti Üliõpilaskondade Liit

Kõrgharidusvaldkonnas on valitsusel olnud ülesandeks valmistada ette Eesti kõrghariduse seisukohalt viimase kolme aasta üks olulisemaid reforme, mis hõlmab nii kõrgkoolide riiklikku rahastamist, tudengitele tasuta õppe tagamist kui ka õppetootuste süsteemi muutmist.

Haridus- ja Teadusministeerium koostas kõrgkoolide rahastamise muutmise ja tasuta kõrghariduse rakendamise seaduse eelnõu 2011. aasta suvel. Kuigi koalitsioonilepe ja valitsuse tegevusprogramm keskendusid riiklikult finantseeritavate õppekohtade arvu suurendamisele aastatel

2012-2014, on ministeerium valmistanud ette ja valitsuskabinet kiitnud heaks laiemaulatusega reformieelnõu. 2011. aasta sügisel jõudis vastav eelnõu ka Riigikogusse. Seda luges valitsus oma tegevusprogrammi täitmise seisukohalt oma töö lõpuks ja tulemuse saavutamise hetkeks. Arvestades, et eelnõu üle käinud parlamentaarses debatis ilmnemise samad teemad ja probleemid, mida huvipooled juba eelnõu kooskõlastusringil enne valitsusse jõudmist esitasid, tuleb valitsuse töö selles punktis hinnata siiski mitte lõppenuks. Samuti ja suuresti tulenevalt eelnõu puudulikusest, tegeleb Haridus- ja Teadusministeerium täna kõrgkoolide rahastusmudeli väljatöötamisega. Korralikus protsessis olnuks too osa valmis juba eelnõu parlamenti esitamise ajaks.

Hea on võrrelda rahastamisreformi protsessi 2007. aasta toimunud kõrghariduse kvaliteedireformi kava ja eelnõu koostamise käiguga, mil samuti oli vastutavas rollis Haridus- ja Teadusministeerium. Toona valmistas nii avaliku kui kolmanda sektori huvipooltest koosnev komisjon ette kogu reformikava, alustades probleemipüstitusest, jätkates lahendusviiside alternatiividega ning lõpetades eelnõu koostamise ja selles kokkuleppimisega. Protsessi tulemusena esitas ministeerium valitsusele eelnõu, mis liikus kiiresti parlamenti. Riigikogus enam suurt debatti ei toimunud, sest sisukas, tasakaalustav ja osapoolte rahulolu ja edasipidist panust tagav kaasamine oli juba varakult toimunud.

Praeguse reformi puhul pole veel soovitud tulemust saavutatud ning puuduliku kaasamise tõttu on valitsus kaotanud ajas vähemalt pool aastat.

Teise olulise algatusena on valitsus olnud seotud tudengite tugisüsteemi uuendamisega. Koalitsioonileppe ja valitsuse tegevusprogrammi alusel peab tudengite õppetoetuste süsteem olema muudetud tudengite sotsiaal-majanduslikust olukorrast lähtuvalt hiljemalt 2015. aasta alguseks. Kõrgharidusreformi aruteludes on erinevad osapooled (eestkätt üliõpilaskondade liit ja rektori nõukogud) taotlenud, et koos tasuta õppe rakendamisega peavad tulema ka vajaduspõhised õppetoetused. Valitsuses on olnud ja osalt on jätkuvalt sel teemal erimeelsused. Haridus- ja teadusminister toetab huvipooli, aga teised, eestkätt rahandusminister on vastu. Arvestades kõrgharidusreformi terviklikkust ja selle olulisust reformiga seatud eesmärkide saavutamisel (suurendada lõpetajate ning vähendada katkestajate ja õpingute pikendajate arvu), on õppetoetuste

süsteemi muutmine hädavajalik. Kahjuks ei ole, olenemata haridusministri lubadusest ja Riigikogu kultuurikomisjoni toetusest, valitsus jätkuvalt kiitnud heaks ja esitanud Riigikogule õppetoetuste seaduse eelnõud. Samuti on ministeeriumi ettevalmistatud eelnõu ebakõlas kõrgharidusreformi eesmärkidega ja Riigikogus juba käsitletud kõrgkoolide rahastamise muutmise ja tasuta kõrghariduse rakendamise eelnõuga.

Soovime juhtida tähelepanu Euroopa Kõrgharidusruumi haridusministrite kohtumisele, kus Eesti võttis endale olulisi kohustusi kõrghariduse ligipääsu ja kvaliteedi edendamiseks. Kohtumisel hinnatakse Euroopa riikide seniseid samme kõrghariduspoliitikas, Bologna protsessiga algatatud ühiste eesmärkide täitmist ning lepatakse kokku eesmärgid ja tegevussuunad järgmiseks perioodiks.

AKTIIVNE TÖÖTURUPOLIITIKA. SOTSIAALNE TURVALISUS

Tööturg

Valitsemise valvur: Praxis

Valitsuse esimese aasta tegevusi tööturu valdkonnas on keeruline kokkuvõtlikult hinnata. Mitmed suured arendused on alles töös ja nende mõju saab selgemaks aja jooksul. Näiteks on oodata, et algust tehakse töölepinguseaduse järelhindamisega ja 2012. aasta lõpuks avaldatakse töö eriosa kontseptsioon sotsiaalseadustiku kodifitseerimise raames.

Üks selge sisuga algatusi tööturu valdkonnas on Tööhõiveprogramm 2012 - 2013. Tööhõiveprogramm on täienduseks tööturuteenuste ja –toetuste seadusele, mis reguleerib tööturuteenuste pakkumist ja korraldamist. Programm võimaldab seaduse raames ette nähtud korraldusest paindlikumaid võimalusi. Näiteks pakutakse tööturuteenused, mida seaduse raames ei pakuta, või teenuseid osutatakse soodsamatel tingimustel kui seaduses ette nähtud ja neid pakutakse laiemale sihtrühmale.

Arvestades kõrgharidusreformi terviklikkust ja selle olulisust reformiga seatud eesmärkide saavutamisel (suurendada lõpetajate ning vähendada katkestajate ja õpingute pikendajate arvu), on õppetoetuste süsteemi muutmine hädavajalik.

Üks selge sisuga algatusi tööturu valdkonnas on Tööhõiveprogramm 2012 - 2013. Tööhõiveprogramm on täienduseks tööturuteenuste ja -toetuste seadusele, mis reguleerib tööturuteenuste pakkumist ja korraldamist.

Valitsuse tegevusprogrammi kohaselt panustab Tööhõiveprogramm 2012-2013 järgmiste tegevuste elluviimisse:

- Aktiivsete tööturumeetmete abil toetame puuetega inimeste algatusi luua koostöös ettevõtetega uusi töökohti;
- Jätkame ja arendame tööturu olukorrast sõltuvalt aktiivseid tööturumeetmeid, muu hulgas palgatoetust, tööpraktikat, ettevõtluse alustamise toetust, erialase ettevalmistuseta inimeste koolitamist jmt;
- Parandame töötukassa võimet aidata inimesi uue töökoha leidmisel, pakkudes kiiremat teenust, tänapäevaseid IT-võimalusi ning personaalsemat lähenemist;
- Toetame pikka aega lastega kodus olnud emade tööturule tagasipöördumist.

Samas on näha, et tööhõiveprogramm ei haaku kõigi nende tegevustega. Näiteks puuetega inimeste algatusi luua uusi töökohti see programm otseselt ei toeta. Samuti ei ole programmis ette nähtud tegevusi töötukassa võimekuse parandamiseks. Tõsi, ühe osana tegeleb programm personaalsema lähenemise suurendamisega (nt individuaalne töölerakendamine nendele, kelle tööle saamine on erinevatel põhjustel raskendatud, nõustamine tööotsingul ja töölesaamise takistuse kõrvaldamiseks). Samas ei panusta programm teiste mainitud eesmärkide osas (nagu IT-võimaluste parandamine, kiirema teenuse pakkumine) ning seetõttu jääb ebaselgeks, kuidas seda eesmärki tervikuna soovitakse saavutada. Küll aga on tööhõiveprogrammis otseselt ette nähtud tegevused, mis toetavad pikka aega lastega kodus olnud emade tööturule tagasipöördumist või ka erinevate aktiivsete tööturumeetmete arendamist.

Teiselt poolt on raske hinnata neid eesmärke, mida pole täiendatud konkreetsete tegevustega. Näiteks on viidatud tööturu valdkonnas hariduse väärtustamisele ja lubadusele, et pöördakse enam tähelepanu inimeste hariduse ja kutseoskuste tõstmisele, mis võimaldavad neil tööturul taotleda paremaid tingimusi ja palka. See on väga lai valdkond, mis hõlmab erinevaid tegevusi ja terveid arengukavasid, mistõttu on raske hinnata, kuhu ühe aasta jooksul on jõutud.

Ühe negatiivse nähtusena, mis viimase aasta jooksul valitsuse tegevustest on silma jäänud, tuleb välja tuua probleemid sotsiaalpartnerite

kaasamisega tööturu valdkonnas. Näited on siin töötuskindlustusmakse muutmatajätmine 2012. aastal hoolimata sotsiaalpartnerite ettepanekutest ja ka Töötukassa ja Haigekassa reserve liitmine riigieelarvesse, mis viis seisakuni Töötukassa nõukogu töös, kuivõrd ametiühingud ja tööandjate esindajad taandusid nõukogu tegevustest. Praeguseks on küll Töötukassa nõukogu töö taastunud, kuid nendest situatsioonidest tuleks õppust võtta edaspidiseks ning arvestada selliste oluliste otsuste tegemisel ka tööturu valdkonnas tähtsate partneritega, nagu selleks on ametiühingute ja tööandjate esindajad.

Sotsiaalkaitse

Valitsemise valvur: Eesti Patsientide Esindusühing

Positiivse poole pealt tuleb olulisena mainida ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni eranditeta ratifitseerimist, millega riik võtab sotsiaalministri sõnul eesmärgiks puudega inimese olukorda järjepidevalt parandada, nii valitsuse kui Riigikogu poolt. Jääme ootama sõnadelt tegudele liikumist, eelkõige rehabilitatsiooniteenuse parema kättesaadavuse kaudu, mille osas on olukord aastaid olnud teenusetaarbijate jaoks eraldatud ressursse raiskav ja pigem ametkonnakeskne kui reaalselt tarbija vajadustega arvestav.

Muret teeb riigipoolne kaasamise hea tava formaalsus, mis seab ohtu otsuste kvaliteedi ja legitiimsuse. Üllatavalt on valitsus lugenud täidetuks puuetega inimeste esindusorganisatsioonide suurema kaasamise riiklikku otsustusprotsessi – organisatsioonide esindajad ise seda paraku ei tunneta. Loodetavasti paraneb kaasamise hea tava sotsiaalministeeriumi haldusalas juba lähitulevikus, tendents selles suunas on viimastes arengutes märgata.

Eesti Patsientide Esindusühingu hinnangul ei liiguta jätkuvalt teenuseosutajate paljususe ja rahaliste vahendite suurema patsiendiga sidumise suunas, mis takistab oluliselt patsiendi valikuvõimalusi raviteenuste saamisel. Samuti puudub ravijuhu maksumuste läbipaistvus, pigem on selle avalikustamisel patsiendile esitatud vastuargumente. Loodame, et valitsusprogrammis lubatud raviarvete avalikustamine riigiportaali kaudu siiski lubatud ajaks teostuda jõuab.

EPEÜ hinnangul tuleks riigil pöörata senisest rohkem tähelepanu eakatele piisavate ning vajaduspõhiste sotsiaal- ja tervishoiuteenuste tagamisele, eriti pidades silmas 2012. aasta kuulutamist Euroopa aktiivsena vananemise aastaks.

TERVE EESTI

Valitsemise valvur: Praxis

Aasta eest Praxise koostatud valitsuse tegevusprogrammi ülevaate järeldused olid, et valitsusel puudub terviklik tervishoiusüsteemi käsitlus ja reformiplaanide puudumisel jätkub üldjoontes senine tervishoiupoliitika. Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis plaanitud tegevused keskenduvad paljuski elanike tervisekäitumise mõjutamisele. Prioriteetsete tegevuste (haiguste ennetus ja esmatasandi arstiabi) osas kinnitatakse enamasti toetust juba toimuvale ning teadvustatud on tulevane nõudluse kasv hooldusravi teenuse järgi.

Ootuspäraselt ei olnud valitsuse esimesel tööaastal teemaks olulised muudatused tervisesüsteemis. Ajakirjanduses leidsid käsitlemist arstide lahkumine ja nende palk, tervishoiu rahastamine, teenuste kvaliteet ja järjekorrad. Koalitsiooni tegevustest on nendega seostatavad nii asendusrstide kui ka töövõimetuse teema. Fookusesse tõusiski töövõimetuse hüvitamise süsteemi reformimine ja arusaadavalt läheb sotsiaalvaldkonnaga tegelemise energia praegu selles suunas. Töövõimetussüsteemi ümberkorraldamine võib tugevalt mõjutada ka tervishoidu, kuna ajutise töövõimetuse hüvitamine kavandatakse viia ravikindlustuse kuludest muude sotsiaalkulude alla. Selline muudatus vabastaks rohkem kui kümnendiku ravikindlustuse kuludest eeldusel, et tööandjad nõustuvad sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa jätmisega 13%-le brutopalgast ning töövõimetuse kuludele leitakse kate muudest maksutuludest.

Uue algatusena kavandati asendusrstide ja -õdede süsteem, et tagada inimestele üldarstiabi kättesaadavus ka oma perearsti või -õe puhkuse ajal. Positiivne on, et enne üle-eestilist rakendamist katsetatakse süsteemi pool aastat valitud piirkondades, et võimalikud nõrgad kohad enne täismahus elluviimist leida ja parandada.

2012. aasta riigieelarve tervishoiukulude puhul on jätkatud enamasti seniste tegevuste rahastamist eelmise aasta tasemel ning üksikud uued kuluartiklid tulenesid otseselt valitsuse tegevusprogrammist. Nii jõudsid eelarvesse noore arsti lähtetoetus toetamaks kohalikku või üldhaiglasse tööle asumist ja ülalnimetatud perearsti asendussüsteemi väljatöötamise kulud. Kuigi valitsuse tegevusprogrammist on vähemalt retoorikas võimalik välja lugeda ennetustegevuse prioriteetsust, siis Tervise Arengu Instituudi kui ennetustöö olulise elluviija kulude väike vähenemine ei tundu olevat kooskõlas teema prioriteetsusega tegevusprogrammis.

Valitsus vaatas oma valitsemise esimese aasta möödudes üle ka tegevusprogrammi, kuid tegevusi täpsemaks ei muudetud. Konkreetsemad tegevused (näiteks tervisedendajate tunnustamine, lähtetoetus, asendusrstide süsteem) on juba tehtud või töös, üldisemad on pigem pehmenenud millekski, mida tavalise töö käigus täita saab ja lisategevusi ei nõua. Näiteks patsientide vaba liikumise teema on taandunud vaid direktiivi kohaldamiseks, riigi ravimite hinnakujundamise võimekuse tõstmine töötajate koolitamiseks ning narkomaania, HIVi ja noorte riskiteadlikkuse tõstmise puhul Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna vahendite kasutamiseks.

Kõike korraga teha ei saagi, nii et selle asemel, et tegevusprogrammis plaanitud tegevustele lihtsalt linnukest teha, võiks valitsus järgmise kolme aasta plaanis vähemalt oma prioriteetse teemaga sisuliselt tegeleda. Kui inimeste eeskujulikkus tervisekäitumist soovitakse toetada ja riskikäitumist vähendada, siis võiks tegevusprogrammis mainitud tervisekontrollide suurendamise, vigastussurmade vähendamise, tervisliku toitumise, alkoholi- ja tubakapoliitika karmistamise ning seotud tegevused olulisi osapooli kaasates tõsiselt ette võtta.

ILUS JA PUHAS EESTI

Valitsemise valvur: Eestimaa Looduse Fond

Valitsusliidu programmi peatükk „Ilus ja puhas Eesti“ kaldub jätkama eelnevate valitsuste joont, mis ei pruugi parandada tingimusi looduslikult mitmekesise elukeskkonna säilimisele tulevaste

Uue algatusena kavandati asendusrstide ja -õdede süsteem, et tagada inimestele üldarstiabi kättesaadavus ka oma perearsti või -õe puhkuse ajal.

Kuna riigi panus tervishoidu oluliselt ei suurene, siis plaanitud tegevused keskenduvad paljuski elanike tervisekäitumise mõjutamisele.

Valitsusliidu
programmi peatükk
„Ilus ja puhas Eesti“
kaldub jätkama
eelnevate valitsuste
joont, mis ei
pruugi parandada
tingimusi
looduslikult
mitmekesise
elukeskkonna
säilimisele tulevaste
põlvade jaoks.

põlvade jaoks. Eesti esindajate sõnavõtt ja plaanid elurikkuse kaitsel on paljulubavad, kuid konkreetsete tegevuste elluviimisel pigem takerdutakse. Võrdluse saab tuua hinnanguga Rootsi valitsuse tegevusele Nord Streami ehituseks vajalike lubade andmisel¹ nn simuleeriva poliitika teostamiseks, mille kohaselt keskkonda märgitakse küll peamise prioriteedina, kuid majanduslike huvide ilmnemisel jäävad need pigem tagaplaanile. Õnneks on aga sõnastatud selgelt eitäv seisukoht fosforiidi kaevandamise suhtes; tuline vaidlus käib taastuvenergia toetamise ja arendamise teemadel. Kuid samal ajal on välja käidud idee kildagaasi varude uuringute algatamiseks, mille rakendamise mõjud tõenäoliselt fosforiidi kaevandamise omadest väiksemad ei oleks. Nii jääb Eesti valitsuse tegevuse puhul silma teatud määral teesklust loodust hoidvate otsuste langetamisel.

Keskkonnaministeeriumi toimimist ilmestavad puudujäägid keskkonnakaitse korralduses ja eesmärkide seadmises ning ministeeriumi suutlikkuses looduskaitset korraldada, ühtlasi kannab see eelmiste ministrite tegevuse(tuse) taaka. Osalusveebis on avalikustatud „Looduskaitse arengukava aastani 2020“ eelnõu (tähtajaks oli seatud 2011. aasta lõpp), mis annaks valitsusliidu programmi järgi võimaluse luua raamistiku ökosüsteemide sidususe säilimiseks, keskkonnakasutuse eesmärgipäraseks ja mõistlikuks piiramiseks. Hetkel avalikkusele tutvustava dokumendi näol on tegemist toorikuga, samuti puudub dokumendil

rakendus- ja rahastuskava. Kuna kavandatakse ka Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi vahendite kasutust, on strateegiadokumentide puudulikkus või puudumine seda enam problemaatiline.

Samuti tõstatub küsimus, kas antud looduskaitse arengukava koostamise näol pole tegemist petliku lubadusega või manöövriga – Keskkonnaministeeriumi metsaosakond on koostanud metsaseaduse muutmise eelnõu, mille rakendamine võib metsades leiduvale elurikkusele kaasa tuua pigem negatiivsed tagajärjed ning peegeldab soovi suurendada raievõimalust. Eelnõu soovitakse kiirelt vastu võtta, kuid eelnevalt oleks valitsusliidu programmile tuginevalt pigem vaja lahendada metsade elurikkuse kaitsega seotud kitsaskohad ja alles siis hakata mõtlema ressursikasutuse suurendamise võimaluse peale.

Ühe tegevustikuna on välja toodud eelnõude menetlemine kaitse-eeskirjade uuendamiseks – samas pole juba terve aasta jooksul looduskaitseseadusesse tarvilikke muudatusi, mis uuendusi võimaldaks, sisse viidud. Nõnda on problemaatiline ka massiivne töö kaitsealade kaitse korraldamisel (sh. kaitsekorralduskavade menetlemisel), sest ka need dokumendid sõltuvad kehtivatest ja võimalik, et juba vanaenenud eeskirjadest. Tuleb nentida, et esimene valitsusaasta pole selles osas muutust toonud. selle Kaitstavate alade pindala moodustas 2011. aastal 18,1% Eesti maismaast (valitsus on määratlenud eesmärgina hoida 18% taset). Samas väljakutseks on kaitse korraldamine, seire teostamine ja ka kaitsealadest väljapoole jäävate loodusväärtuste hoidmine ja roheline võrgustiku toimimise tagamine.

Lubatud on jätkata eraomanike toetamist, kes oma maal loodust kaitsevad ja aitavad traditsiooniliste majandamisviisidega kaasa pärandmaastike ja -koosluste säilimisele. Poollooduslike koosluste hoidjate probleeme pole sageli võetud kaaluda ja probleemid kuhjuvad ning jätkuvad. Näiteks loomade karjatamine veekogude ääres on poollooduslikel kooslustel vajalik, aga veeseaduse kohaselt tegelikult keelatud, pidades silmas intensiivseid karjamaid. Seaduses erisuse määramine ei ole liikunud. Samuti on mitmetel kaitsealadel tegutsevate kohalike kogukondade poolt esitatud pigem probleemide suurenemisele

KATRIN LIPP

1 - Lidskog, R., Elander, I. 2012. *Sweden and the Baltic Sea pileline: Between ecology and economy. Marine Policy* 36: 333-338.

viitavat tagasisidet. Olukorras, kus kaitsealade haldus on ümber korraldatud ja kohalikud kaitsealade administratsioonid tegevuse lõpetanud, on suhete parandamine riigi ja kogukonna vahel seda olulisem.

Samavõrra tähelepanu vääriwad lambakasvatavate mured suurkiskjate osas. Kindlasti on siinkohal oluline analüüsida, kas riigipoolsed meetmed on erinevate abinõude osas piisavad (näiteks ametnike valmisolek ja bürokraatia kahjustuste hüvitamisel).

Eesti merealade uurituse tase edeneb visalt, samuti kaitse ja kasutuse korraldamine merealade ruumilise planeeringu põhisel. Eelnõu Eesti mereala keskkonnaseisundi esialgse hindamise kohta pole samuti avalikkusele tutvustatud, kuigi selle tähtaeg on 2012. aasta III kvartal. Sihiks on seatud saavutada Läänemerele aastaks 2020 Euroopa Liidu kriteeriumidele vastav hea seisund. Koostamisel on aruanne Eesti mereala hea keskkonnaseisundi piiritlemiseks ja ettepanekud keskkonnavalaste sihtide kogumi määramiseks.

15.07.2012 on merestrateegia raamdirektiivis sätestatud lõpppähtaeg. Kuigi loodame, et teadlased on oma töö hästi teinud, tekib küsimus, kuidas jõutakse neid töid avalikkusele tutvustada. Välja toodud ajakava ei ühti sugugi kaasamise hea tavaga.

Viivitused on ka takistuseks täiendavate uuringute läbiviimiseks merekaitsealade kiiremaks määratlemiseks, Läänemere seisundi täpsemaks hindamiseks ja edasiste tegevuste kavandamiseks.

Lähtuvalt HELCOMi miinimumnõuetest peab Eesti olema võimeline minimaalselt korjama reostust 24h jooksul 4,5 km² suuruselt merealalt – hetkel on koos soomlastelt renditud laevaga Eesti võimekus kokku 1,8 km², mis moodustab ca 40% HELCOMi miinimumnõuetest. Probleemne on ka see, kes maksab reostustõrje eest – ei ole peetud otstarbekaks reostaja-maksab juurutatud süsteemi rakendamist ja kulud on jäetud riigieelarvesse, mis teatavasti on juba niigi pingeline (eriti aga päästeameti osas). Tegevuskavas võetud meede - Vabariigi Valitsuse määruse „Sadama reostustõrjeplaanile ja reostustõrje tehnikale esitatavate nõuete kinnitamine“ eelnõu koostamine ei vähenda puudujääke programmis võetud eesmärkide täitmisel.

Euroopa Komisjoniga peetud kvoodivaidluses jõuti Eesti jaoks majanduslikult kasulikud tingimused välja kaubelda, kuid põhilise saastaja – põlevkivienergeetika ohjeldamisega seotud tegevuste alustamisega viivitatakse. Ka siin tuleb esile nn teeseldud huviga keskkonna kaitsmine, mis realselt teostub pigem suurenevates kui vähenevates kaevandamismahtudes. „Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008-2015“ rakendusplaanis on ette nähtud rakendusuuringute tellimine põlevkivi optimaalse kaevandamismahu määramiseks aastateks 2016–2030, arvestades põlevkivienergeetika osakaalu edasist järk-järgulist vähendamist ja sellega seoses riigi huvi täpsustamist. Samuti kavandatakse uuringuid põlevkivi kasutamise prioriteetide seadmiseks, lähtudes majanduslikest kriteeriumitest ja parima võimaliku tehnika määratlusest. Rakendusuuringutega pole senini alustatud, kuigi surve põlevkivi kasutuse suurendamiseks on väga suur.

Ettevalmistamisel on tuumaenergia kasutuselevõtu eelduseks olev seadusandlus. Hoolimata seadusandluse puudumisest on Eesti Energia innukalt tuumajaama kavandamise käsile võtnud. – seega tegutseb riigiettevõtte isepäi. Ehk peaks riigiettevõtte pürgima rohkem taastuenergiale üleminekule, mitte tuhandeid aastaid ohtlike tuumajäätmete tekitamisele (rääkimata põlevkivi kasutamise tulemusel rikutud maastikest ja mäestikest).

Energiasääst, energiapoliitika ja kliimapoliitika

Valitsemise valvur: Säästva Eesti Instituut

Kuigi energiasääst, energiapoliitika ja kliimapoliitika on valitsusele oluline, on tegevus nendes valdkondades vastuoluline või risti vastupidine sõnastatud eesmärkidele. Eesti majanduse süsinikumahukuse kaks peamist tegijat on põlevkivienergeetika ja võrdlemisi energiamahukas transport (sh kütusekulukad sõidua autod). Põlevkivi kaevandusmahtude suurendamine ja põlevkiviõli rafineerimine mootorikütuseks ei aita kuidagi kaasa ei energiakasutuse efektiivsuse ega kliimapoliitika eesmärkide täitmisele.

Kvoodivaidluses jõuti Eesti jaoks kasulikud tingimused välja kaubelda, kuid põlevkivienergeetika ohjeldamisega viivitatakse.

Ettevalmistamisel on tuumaenergia kasutuselevõtu eelduseks olev seadusandlus.

Rohkem tuleb valitsusel panustada energeetika hajatootmisesse, energiasäästu, transpordi ja kohalike biokütuste tootmisesse.

Rail Balticu arendamisel on oluline, et raudteeühenduse investeringud ei toimuks muu reisirongiliikluse ja Eesti-sisese ühistranspordi arendamise arvelt.

Põlevkivi kasutajatele otseste ja kaudsete soodustuste jätkumine ja erikohtlemise taotlemine Euroopa Liidu keskkonnapoliitikas ei võimalda Eestis areneda keskkonnasäästlikele ja taastuvatele ressursside kasutamisele tuginevatel ettevõtmistel. Paralleelselt taastuenergia toetuste ümbervaatamisega tuleb üle vaadata ka põlevkivikasutusega seotud otsesed ja kaudsed toetused. Säästva Eesti Instituudi hinnangul on selliste toetuste maht suurusjärgus 814 miljonit eurot aastas, mis paneb põlevkivikasutuse võrreldes taastuenergia arendamisega olulisse eelisseisu – taastuvallikatest toodetud elektri toetus oli 2011. aastal 57,2 miljonit eurot ehk 14 korda madalam. Oluline on, et loobutaks süsinikumahuka energiatootmise toetamisest ja erisustest ning et põlevkiviga seotud ressursi- ja saastetasud viidaks kiiremas korras tasemele, mis aitaks kaasa riigi kliima- ja keskkonnapoliitika eesmärkide täitmisele.

Ka arendatav kodumaine vedelkütuse tööstus peab vastama säästlikkuse kriteeriumitele ega töötama vastu Euroopa Liidu ja Eesti keskkonnanäesmärkidele. Põlevkivi väärindamine põlevkiviõlilis ja sellest omakorda diislik ei tee põlevkivist keskkonnasäästlikku või innovaatilist energiaallikat. Valitsus on paraku varakult asunud põlevkiviõli musta tulevikku puhtaks pesema olles Euroopa Liidu tasandil üks fossiilkütuste tootmise CO₂-jalajälje raporteerimise, arvestamise ja heitmete vähendamistaotlustele vastuhäätajaid. Põlevkiviõlist toodetav mootorikütus (mida on Eestil plaanis toota 2-3 korda rohkem kui Eesti transpordis tarbitakse) on 50% suurema CO₂-jalajäljega kui tavadiisel praegu ja tõstaks Eesti transpordi CO₂-heidet 25-30% võrra ning nulliks igasugused jõupingutused väiksema süsinikusisaldusega majanduse, elektriautode, biokütuste ning säästva transpordipoliitika vallas. Põlevkiviõlist toodetud diisel ei ole innovatsiooni tippfase, vaid mustemasse nimekirja kuuluv kütus, mida on võimalik turustada ainult olematute keskkonnanõuetega riikides väljaspool Euroopa Liitu.

Senisest rohkem tuleb valitsusel panustada energeetika hajatootmisesse, energiasäästu, transpordi, sh sõidautode ja veoautode energiasäästupotentsiaali ärakasutamisse ja kohalike biokütuste tootmise arendamisse.

TRANSPORT

**Valitsemise valvur:
Säästva Eesti Instituut**

Maantee ja raudtee infrastruktuuri arendamine

Mitmed valitsuse lubadused keskenduvad suurtele ehitusobjektidele. Millegi ehitamine ei peaks aga olema eesmärk omaette. Senine keskendumine üksikutele ja mahult ülepaisutatud maantee-ehitusprojektidele toimub kohalike teede, ühistranspordi ja kergliikluse arendamise arvelt. Positiivne on, et mõne ehitusprojekti mahtu on kärbitud, aga samas ei tohi kannatada ohutustõstvate ja keskkonnamõju leevendavate meetmete rahastamine.

Järgmise perioodi Euroopa Liidu vahendite planeerimisel on hea võimalus seniseid vigu vältida ja investeringuid ühtlasemalt, keskkonnasäästlikumalt ja eesmärgipärasemalt kasutada.

Näiteks Rail Balticu arendamist puudutavate otsuste tegemisel on oluline kaaluda, et raudteeühenduse investeringud ei toimuks muu reisirongiliikluse ja Eesti-sisese ühistranspordi arendamise arvelt ja Via Baltica paralleelse arendamisega. Ei saa eeldada nii maanteeliikluse kui raudteeliikluse nii suurt kasvu ning investeringuid ei ole otstarbekas omavahel konkureerima panna.

On igati positiivne, et olemasoleva raudtee infrastruktuuri remontimine jätkub, millele peaks järgi tulema ka reisirongiühenduste sageduste tõstmine Narva, Tartu, Viljandi ja Pärnu suunal.

Liiklusohutus

Liiklusohutus on teema, mille valitsus neli aastat tagasi käsile võttis ja viimasel kahel aastal käest lasknud on. Veebruaris 2012 vastu võetud „Eesti rahvusliku liiklusohutusprogramm aastateks 2003-2015“ rakendusplaani aastateks 2012-2015 tegevuste finantseerimine jääb jooksvale eelarvele lisaks ilmselt napiks, kui nelja aasta peale on eraldi projektidele ette

nähtud kokku 9 miljonit eurot. Järelevalvet ja liikluskeskkonda on oluliselt vaja parandada linnades ja asulates. Liiklusohutusprogramm näeb ette liikluskeskkonna ohutumaks muutmist teedehituse ja -remondi käigus, kuid mitmed kohad, eriti suuremates linnades, vajavad kiiremini otsest liikluse ümberkorraldust ilma suurema ehituseta (nt liikluse rahustamine, piirkiiruse alandamine). Jalakäijate ja jalgratturite liiklusohutuse tõstmisel ei saa jääda ootama ainult kergliiklusteede ehitamist – kergliiklust soodustavad ja ohutust parandavad lahendused on tihti liikluskorralduslikku laadi ja eeldavad süsteemset lahendamist. Planeeringute koostamisel liiklusohutusega arvestamisel tekib küsimus, kas Eestis on vajalikul hulgal kompetentseid ametnikke ja spetsialiste, kes suudavad planeeringutes piisavalt kõikide liiklejate ohutusega arvestada.

E-RIIGIST I-RIIGIKS

Valitsemise valvur:

Liia Hänni, e-Riigi Akadeemia

Koalitsioonileppesse ja valitsuse tegevusprogrammi eraldi peatüki lülitamist e-riigi arendamiseks võib võtta kui märki sellest, et antud valdkond pälvis valitsuse suurt tähelepanu. Eesmärkide ja tegevuste loetelu hõlmab infoühiskonna arendamisega seotud ulatuslikku küsimuste ringi, mis nõuab erinevate ametkondade ladusat koostööd. Seda vajadust tunnetades on Riigikantseleis tööd alustanud infoühiskonna nõunik, kelle ülesandeks on valitsuse tegevusprogrammi IKT valdkonna eesmärkide ja tegevuste elluviimise koordineerimine. Vastav tegevusprogrammi lubadus on seega täidetud.

Samal ajal on endiselt mehitamata Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi põhimääruses ette nähtud side ja riigi infosüsteemide asekan- tleri ametikoht, kelle ülesandeks peaks olema valdkonna omavahel seostatud arengukavade väljatöötamise ja elluviimise tagamine. Praeguse töökorralduse juures pole täit kindlust, et aastal 2006 vastu võetud ja järgmisel aastal ammenduv „Eesti infoühiskonna arengukava 2013“ väär- ica järje saab.

Infoühiskonna arengu näitajaid vaadates võib nii valitsus kui me kõik rõõmustada, et internetika-

sutajate arv järjekindlalt kasvab. See suurendab veelgi vajadust tagada kiire ja kvaliteetne inter- netiühendus kõikjal Eestis, mida fiiberoptilistel kaablitel põhineva lairibavõrgu väljaarendamine EstWin projekti raames peaks tagama. Pro- bleemiks võib aga kujuneda „viimase miili“ maksumus, sest kui operaatoritel huvi puudub, peavad inimesed selle eest ise tasuma. Keskmine hind on kuuldavasti ca 10 000 eurot kilomeeter. Loodame, et edaspidi selgub, millist lahendust valitsus olukorrale näeb.

Hästi on teada fakt, et Eesti e-arengule seab tõkkeid IT-spetsialistide nappus. Pika hoovõtu järel alustas eelmisel aastal tööd mitmeid kõrgkooli ühendav IT Akadeemia. Käeoleva aasta septembris peaks kahele magistri- ja kahele bakalaureuseõppekavale asuma õppima ca 400 tudengit. Vajalik raha on eelarves olemas.

Kui näpuga valitsuse tegevusprogrammi esialg- setes tähtaegades järje ajada, siis on mõned tööd hiline- nud. Nii ei ole veel avalikkuse ette jõudnud avaliku sektori andmete ehk avaandmete masin- töödeldaval kujul kättesaadavaks tegemise rohe- line raamat, mis pidi valmima 2012. aasta I kvartalis. Küll aga on avalikkuse ette jõudnud eelnõude infosüsteemis kooskõlastamisel olev avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu mis peaks avaandmete teelt kõik senised tõkked kõrvaldama.

Valitsuse lubadus võtta aktiivse eestvedaja roll isikuõiguste ja internetivabaduse arendamisel rahvusvahelises õiguses muutus ootamatult aktuaalseks ACTA leppega seotud sündmuste najal. Selgus, et eestvedamise asemel oli Eesti vähemalt selle leppe osas järeleveetava rollis. Loodetavasti mõjub ACTA õppetund positiiv- selt lubaduse edaspidiseks täitmiseks.

Kindlasti mõjub aktiivsetele kodanikele innus- tavalt valitsuse tegevusprogrammi eesmärk „e-kodanik on e-ametniku ja e-poliitiku kiireks ja tegusaks partneriks“. Partneri- ksolemine pole aga e-kodaniku jaoks lihtne ülesanne, kui olulised otsustused tehakse kabinetivaikuses ja eelnõude menetlusprotsessi seostamine olemasolevate infosüsteemidega jätab paremat soovida. Loodetavasti aitab suhtumist muuta valitsuse hiljutine liitumine rahvusvahelise avatud valitsemise partnerluse initsiatiiviga, mis seab fookusesse läbipaistva ja kodanike kaasava valitsemise.

Valitsuse lubadus võtta aktiivse eestvedaja roll isikuõiguste ja internetivabaduse arendamisel rahvusvahelises õiguses muutus ootamatult aktuaalseks ACTA leppega seotud sündmuste najal.

TURVALINE EESTI

Õigusloome

Valitsemise valvur: Eesti Juristide Liit

Riigikogu eelmine koosseis kiitis heaks „Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018”, mis muu hulgas nägi ette ulatuslikuma mõjude analüüsi, suurema kaasamise ning tõhusama ja parema õigusloome. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis nähti selleks ette Eesti õigussüsteemi korrastamine selles suurema kooskõla ja lihtsuse saavutamiseks ning ülereguleerimise vältimiseks. Selle eesmärgi täitmiseks on valitsus vastu võtnud „Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja” ja selle rakendamiseks ette valmistamas õigusloome mõjude hindamise metoodikat, mille ettevalmistamine ja rakendamine on küll mõnevõrra hilineanud. Samuti on õigusloomes siiski veel märgata liigse kiirustamise ja süsteemitu eelnõude menetlemise ja vastuvõtmise märke. Nii näiteks võeti 2011. aasta lõpus vastu hulgaliselt seadusemuudatusi ning 1. jaanuarist 2012 jõustus Eestis kehtivast pea 400 seadusest üle 120 muudetud uue seaduse redaktsiooni. Kindlasti aitab õigusloome headusele ja stabiilsusele ning süsteemitu kiirustamise vältimisele mõjude igakülgse hindamise metoodika rakendamise kõrval kaasa ulatuslikum vabakondade ja huvirühmade kaasamine õigusloomesse. Valitsus on heaks kiitnud uue „Kaasamise hea tava”; uute eelnõude puhul on senisest põhjalikum kooskõlastamismenetlus ja huvirühmade kaasamine märgatav.

Valminud on ja parlamendile esitatud ka valitsuse programmis olulised õigussüsteemi korrastavad eelnõud, nagu avaliku teenistuse seadus ja

korruptsioonivastane seadus. Viibinud on juba eelmise Riigikogu poolt vastu võetud korrakaitse seaduse rakendamise seaduse eelnõu parlamendile esitamine.

2011. aastal valiti Teenusmajanduse Kojas eestvõtmisel esmakordselt Eesti parimat ja halvimat seadust. Paljude juristide ettepanekute alusel valiti halvimate seaduseks riigilõivu seadus, osas, milles ebaproportsionaalselt suured riigilõivud takistavad isikute kohtusse pöördumist ja oma õiguste kaitsmist. Riigikohus on põhiseaduslikkuse järelevalve korras mitmel korral tunnistanud riigilõivu seaduse suuri riigilõive sätestavad osad põhiseaduse vastaseks. Vastavad riigilõivude muudatused on küll valitsuse poolt Riigikogule esitatud, kuid ilmselgelt on eelnõu hilineanud, kuna Riigikohus peab mitmel korral riigilõivu seaduse vastavaid sätteid põhiseadusega vastuolu tõttu kehtetuks tunnistama. Valitsuse programmis oleva lubaduse vaadata kriitilise pilguga üle riigilõivud, võib aga täidetuks lageda.

Õiguskorra lihtsustamise ja korrastamise üks tõhusamaid viise on õiguse kodifitseerimine, mille käigus ühes valdkonnas kehtivad õigusnormid vaadatakse üle ja koostatakse korrastatud ning süstematiseeritud valdkonna normistik. Valitsuse programmis on lubatud, et jätkatakse „era- ja avaliku õiguse kodifitseerimist valdkondades, kus see on otstarbekas ja vajalik – et kodanik leiaks kogu valdkonna seadused ühest tekstist ning saaks üheselt aru oma õigustest ja kohustustest. Lisaks töös olevale keskkonnaseadustikule võtame vastu valdkonnaseadusi koondava ehitus- ja planeerimiseadustiku”. Keskkonnaseadustiku koostamine on Justiitsministeeriumi poolt üle antud Keskkonnaministeeriumile ja praeguste kavade kohaselt jätab Keskkonnaministeerium keskkonnavaldkonna eriseadused uuendatud kujul kehtima, mis aga kindlasti ei taga lõpuni süstematiseeritud ja lihtsasti rakendatavat eriosa. Esimese kooskõlastuse on läbinud ka planeerimiseadus ja ehituseadustik, mille osas on kavandatud põhjalik kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine. Kodifitseerimine on väga mahukas ja aeganõudev töö, mistõttu kiirustamine ning iga hinna eest tähtaegade tagaajamine võib õigusselguse ja süsteemsuse eesmärgist hoopis kaugemale viia.

Seni ei ole valitsus õiguse korrastamiseks algatanud eelnõu „õiguse puhastamiseks” vananenud ja oma aja ära elanud seadustest, mis vormiliselt veel kehtivad. Näiteks kehtivad siiani Eesti NSV tsiviilkoodeksi mõned sätted ja ka ENSV taluseadus.

Valminud on ka valitsuse programmis olulised õigussüsteemi korrastavad eelnõud, nagu avaliku teenistuse seadus ja korruptsioonivastane seadus.

Õiguskorra stabiilsuse huvides ja kodanikele tõhusate õiguskaitsevahendite tagamisel on kohtumenetluse kiirus oluliseks eesmärgiks. Valitsus on võtnud eesmärgiks, et kohtumenetlus ei kehtaks üheski kohtuastmes üle 100 päeva. Seni ei ole seda eesmärki suudetud täita. Samas on viimastel aastatel iga aasta kokkuvõttes menetlusaeg vähenenud ja 2011. aastal on jõutud selle eesmärgi täitmisele väga lähedale (keskmine menetlusaeg 109,5 päeva).

Valitsemise valvur: Ühing Korruptsioonivaba Eesti

Esimese valitsemisaasta lõpuks on valitsus säilitanud korruptsioonivastases tegevuses üldiselt seda joont, mille seadis tegevusprogrammis. Kaitsepolitsei pädevust laiendati, lisades sinna uusi kuriteokoosseisusid ning kontrolli teostamise avalik-õiguslike juriidiliste isikute üle. Uus korruptsioonivastane seadus jõudis Riigikokku. On tähelepanuväärne, et valitsus kiitis eelnõu heaks kahe ministriumini – Rahandusministriumini ning Siseministriumini – lisatud põhimõttele eelarvamustega, mis puudutasid ametiisikute andmete (eeskätt palkade) avalikustamist ja deklarantide ringi. See näitab, et tegemist on vaidlusi tekitava eelnõuga, mille menetlemine Riigikogus võib tekitada samaväärseid vastasseise. Loodetavasti suudetakse leida kompromiss viisil, mis tagab eelnõu ühe algse ja põhilise eesmärgi saavutamise – muuta tõhusamaks majanduslike huvide deklareerimine ja selle üle teostatav kontroll.

Kuivõrd valitsusprogrammis ette nähtud uue korruptsioonivastase strateegia elluviimisperiood on kahe eelmise strateegiaga võrreldes pikem (2013-2020), on sedavõrd olulisem, et juba strateegia loomisprotsessis arvestatakse vajalike ressurssidega, mille puudumine on kehtiva strateegia puhul takistanud selle täielikku elluviimist kui ka tugevamat kesket koordineerimist.

Lisaks tuleks märkida, et ühe eesmärgina seatud Transparency Internationali korruptsioonitajumise indeksi väärtuse paranemine võrreldes 2010. aasta seisuga (>6,5 palli), ei ole päris asjakohane mõõdupuu. Nimelt sisaldab indeksi meetoodika lubatavat veapiiri kuni 0,3 palli, mille raames sisulist tõusu või langust indeksis tuvastada ei ole võimalik. Sestap peaks valitsus olema selle eesmärgi seadmisel ambitsioonikam ning püüdlema palju märgatavama muutuse poole (vähemalt 0,5 palli). Veelgi olulisem

eesmärk oleks aga reaalse korruptsioonitaseme langus, mis peaks väljenduma toimepandavate rikkumiste vähenemises ja riigisisest tajutava korruptsioonitaseme languses.

Turvalisus

Valitsemise valvur: Tiina Ristmäe, MTÜ Eesti Naabrivalve

Turvalisuse valdkonnas on valitsusliit seadnud oma tegevusele neli peamist eesmärki:

- Kuriteo ohvriks langenud elanike osakaalu vähenemine alla 12%;
- Ebaloosulikul teel hukkunute (tööõnnetus, tulekahju, liiklusõnnetus, uppumine, tapmine/mõrv, enesetapp) arvu vähenemine;
- Transparency Internationali korruptsioonitajumise indeksi väärtuse paranemine (>6,5 palli);
- Keskmiste arvestuslike menetlusaegade lühenemine kriminaal-, tsiviil- ja haldusajade menetlemisel.

2011. aastal vähenes kuriteo ohvriks langenud elanike osakaal, vähenes ebaloosulikul teel hukkunute arv ning lühenesid keskmised menetlusajad. Korruptsioonitajumise indeks küll mõnevõrra suurenes, kuid seda väga vähesel määral. Seega kokkuvõttes viisid aasta jooksul ellu viidud tegevused eesmärkide täitmiseni ja tervikuna saab 2011. aastat turvalisuse osas pidada positiivseks.

Kuigi tervikpilt annab põhjust rahuloluks, siis mitmetes turvalisuse valdkondades on olukord murettekitav. 2011. aastat iseloomustab üks viimaste aastate suurimaid kuritegevuse struktuurimuudatusi: suurenes tapmiste ja mõrvade ning liikluskuritegude arv. Miks siis ühtäkki selline raskete kuritegude kasv? Politsei selgitab isikuvastaste kuritegude arvu kasvu alkoholi tarbimise kasvuga, aga ka sellega, et perevägivallast räägitakse ühiskonnas rohkem ja seetõttu teatatakse perevägivalla juhtumitest rohkem. Alkoholi on üks põhiline tegur ka liikluskuritegude arvu kasvus – ligi pooled liikluskuritegudest on seotud joobes juhtimisega. Teatavasti on alkohol üks Eesti elanike tervise hävitaja, tegemist on valdkonnaülese probleemiga ja seega ootaks valitsuselt konkreetseid samme alkoholipoliitikas, kuid kahjuks näib, et valitsus on suunanud oma energia peamiselt erinevate sidusrühmade poolt välja pakutud ideede laitmisele.

Kaitsepolitsei pädevust laiendati, lisades sinna uusi kuriteokoosseisusid ning kontrolli teostamise avalik-õiguslike juriidiliste isikute üle.

2011. aastal vähenes kuriteo ohvriks langenud elanike osakaal, vähenes ebaloosulikul teel hukkunute arv ning lühenesid keskmised menetlusajad. Toimus aga kuritegevuse struktuurimuudatus: suurenes tapmiste ja mõrvade ning liikluskuritegude arv.

Kuritegevus tervikuna väheneb, usaldus politsei vastu on üsna kõrge, elanike turvatunne kasvab – üldmulje turvalisusest on seega positiivne.

Valitsuse kõige kulukamad lubadused on seotud Eesti Rahva Muuseumi ehituse ja eelmise valitsuse poolt lubatud, kuid tegemata jäänud ringiraha põhimõtte elluviimisega.

sele kui millegi reaalse ja mõjuva elluviimisele. Alkoholi liigtarbimisega seotud problemaatikast ilmneb, et ministeeriumitevaheline koostöö on üsna nõrk; räägitakse küll vajadusest ühiselt tegutseda, kuid konkreetsete tegudeni ei ole veel jõutud.

Palju kõneainet on pakkunud turvalisus Ida-Virumaal. Statistika näitab, et kuritegevus on seal suurem, elanike turvatunne väiksem ning võiks ju arvata, et seetõttu on seal ka politseiresursid suuremad. Kahjuks mitte, tegemist on piirkonnaga, kus pidevalt on puudu mitukümme politseiametnikku, politseiteenistusest lahkujaid on rohkem kui neid juurde tuleb. Ida-Virumaa turvalisuse probleem ei ole üles kerkinud viimasel aastal, kuritegude arv on seal kasvanud vähemalt 2007. aastast alates. Seega on probleem pidevalt aktuaalne ja nõuaks kiireid ja konkreetseid sekkumismeetmeid. Üsna üllatav on aga valitsuse tegevus – arutatakse Sisekaitseakadeemia kolimist Ida-Virumaale, et suurendada jõustruktuuride kohalolu ja seeläbi parandada turvalisust. Iseenesest võib ju akadeemia ümberkolimine ka positiivset mõju avaldada, kuid tegemist on väga aeganõudva, äärmiselt kalli meetodiga. Ida-Virumaa vajab kiiremaid lahendusi, meedia kaudu on politseijuhid rääkinud igasugustest ideedest alustades erinevate motivatsioonipakettidega politseinikele kuni eesti keele nõuete vähendamiseni Ida-Virumaa politseinike hulgas. Kuritegevuse ennetuses on prioriteetseks sihtgrupiks alaealised. Kui enamasti saab valitsuse tegevusi alaealiste puhul lugeda siiski tagajärgedega tegelemiseks, siis internetiturvalisus on valdkond, kus on väga aktiivselt ja põhjalikult tegutsed, et hoida ära laste ja noorte sattumine kuritegude ohvriks. Erinevad info- ja abiliinid, veebilehed, kampaaniad, üritused jms on oluliselt suurendanud noorte teadlikkust interneti ohtudest. See töö peab muidugi olema järjepidev, kuid saab öelda, et süsteem on käima lükatud ja toimib.

2011. aasta oli korrakaitse ametnikele pingeline ning uuenduslik periood, sest tööd alustas Politsei- ja Piirivalveamet, ühendasutus, mille tegevus tõi kaasa mitmed reformid ja muudatused. Kuigi politseijuhid kinnitasid, et esimene tööaasta oli edukas, tuleb järjepidevalt jälgida ja analüüsida, kuidas mõjuvad muudatused töökorralduses elanike turvalisusele ja turvatundele.

Näiteks ilmnas hiljuti, et Taani politseis 2007. aastal läbi viidud reform tõi kaasa (oli ka teisi mõjufaktoreid, kui seda nimetatakse analüüsis¹ peamiseks) kuritegevuse kasvu. Ka ühendasutuse esimese tegevusaasta põhjal on välja toodud tegevused, mille elluviimine on vajalik ja võtmeteguriks sisejulgeoleku valdkonna arengus².

Kuritegevus tervikuna väheneb, usaldus politsei vastu on üsna kõrge, elanike turvatunne kasvab – üldmulje turvalisusest ja selles valdkonnas toimuvast on seega positiivne. Siiski ootaks valitsuselt otsuste tegemisel rohkem arvestamist kodanikega, rohkemat selgitustööd ja paindlikkust. Iga kodanik, kes abi vajab, on see siis tulekahju, varguse, terviserikke vms korral, peab seda saama võimalikult professionaalselt. See tähendab kiiret reageerimist, adekvaatseid otsuseid ja pädevaid lahendusi probleemidele; seda ühesuguse kvaliteediga kogu Eestis.

KULTUURIPOLIITIKA

Valitsemise valvur: Marko Lõhmus

Valitsusliidu poolt kirja saanud lubadused kultuurivaldkonnas algavad suuremalt jaolt verbidega “täiustame”, “jätkame” või “aitame kaasa”, mistõttu konkreetse tulemusega tegevusi valitsuse esimesest aastast eriti välja tuua ei ole.

Olulisim on ehk see, et valitsus on pidanud lubadust mitte muuta Kultuurkapitali seadust ja selle aluspõhimõtteid. SA Kultuurilehe eelarvelise finantseerimise kasvatamise kaudu on asutud täitma valimislubadust vabastada Kultuurkapitali aja jooksul riigiasutuste tegelike väljaminekute kaasrahastamist. Siin ootaks otsustavust ka 2013. aasta eelarve kokkupanekul, et vabastada Kultuurkapitali vahendeid enam riigisektoris mittekuuluvate kultuuriorganisatsioonide rahastamiseks.

Toppama on jäänud kaks olulist teemat, mille üle valimiste eel ja järel poliitikute poolt üsna palju lootustandvalt arutleti – end tõestanud kultuuriprojektidele (erinevad festivalid, mitte-riiklikud kollektiivid ja trupid jms) pikemaajalise toetussüsteemi loomine ning vabakutseliste

1 - Extract from the report to the Public Accounts Committee on the Danish Police Reform. August 2009

2 - Sisejulgeoleku valdkonna juhtimise analüüs. Jaanuar 2012

loovisikute ravikindlustuse probleemi lahendamine. Ilmselt on see just valitsuse kui terviku tegemata töö, sest suurim pidur lahendustele ei tule mitte Kultuuri-, vaid Rahandusministeeriumist ning teemad nõuavad seega tervikuna valitsuse poliitilisi otsuseid.

Valitsuse kõige kulukamad lubadused on seotud Eesti Rahva Muuseumi ehituse ja eelmise valitsuse poolt lubatud, kuid tegemata jäänud ringiraha põhimõtte elluviimisega. Kui teise teemaga on aega 2014. aastani, siis esimese lubaduse täitmist on valitsus pärast Euroopa Liidu rahastamise ärakukkumist kinnitanud kõige kõrgemal tasemel. ERMi ehitus on prioriteetse kultuuriobjektina Riigikogu otsusel Kultuurkapitali kanda. Kuid selles finantseerimisjärjekorras on Riigikogu ja Kultuurkapitali nõukogu eelmise koosseisu otsusel eespool Muusikaakadeemia saal. Valitsus on teinud ettepaneku suunata kogu Kultuurkapitali kultuuriehitusteks mõeldud raha ERMile. EMTA saali ehituse osas täpsem rahastamisskeem puudub. Tänapäevane suund vaadata üle eelmise Kultuurkapitali nõukogu (millist juhtis samuti reformierakondlasest kultuuriminister) otsused, on hoiatav ja taunimisväärt praktika ning vähendab oluliselt usaldust valitsuse poliitikatesse. Ka on valitsusliidu seest ERMi ehitusmahu osas välja jõudnud erinevad arvamused.

Ka Eesti Kunstiakadeemia maja ehitus on olnud tähelepanu keskmes, varju on aga jäänud teise kultuurharidusliku ehituslubaduse – muusikakeskkooli, Otsa-kooli ja balletikooli ühishoone – elluviimine. Kolme kooli projekt on liikunud Riigi Kinnisvara ASi valdusse. Koolidele on tehtud ülesandeks vähendada peaaegu kolm korda aastate jooksul juba korduvalt läbivaieldud ruumimahte, mis distantseerub nii ainulaadsetele koolidele vajaminevatest õpitingimustest kui ka linnaruumi rikastamisest euroopaliku ja huvitava arhitektuuriga.

Loomata on lubatud kultuuriekspordi meede. Loomettevõtluse toetused on järk-järgult tulnud kaunite kunstide ja nende tutvustamise toetusprogrammide arvelt. Valitsuse selge poliitika on kultuuriorganisatsioonide lahtiriigistamine, mis suurendab nende kommertsialiseerumist ning turule, aga mitte oma kunstivaldkonna arengule suunatud tegevust. Valitsuse lubadustesse kirja saanud tegevussuund viia kokku kunstiinimesi ja loomeettevõtjaid on asendumas esimeste muutmiseks teisteks.

SPORT JA KEHAKULTUUR

Valitsemise valvur:
Andrus Nilk, spordiajakirjanik

Üleriigilistel rahvaspordiüritustel on osalejaskond märkimisväärselt suurenenud, spordiklubide rühmatreeningud on harrastajatest tulvil ja maakondade terviseradadel võib näha üha rohkem jooksjaid ja kepikõndijaid ning kergliiklusteedel rattureid ja rulluisutajaid. Kõik need tublid oma tervise eest hoolitsejad annavad olulise osa valitsuse eesmärgi, et 2015. aastaks tegeleks 45 protsenti elanikkonnast korrapäraselt liikumisharrastuse ja spordiga täitmiseks. Valitsuse rahaline panus liikumisharrastuse edendamiseks on viimasel kolmel aastal püsinud samas suurusjärgus (731 000 eurot), mis lubab täita hädavajalikke tegevusi, kuid mitte uusi algatada.

Laste ja noorte sportima ja kehaliselt aktiivselt vaba aega veetma kutsumine võiks olla jõulisem, konkreetsem ja laiahaardelisem. Hea, et Kultuuriministeerium viib koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga läbi koolide sportimistingimuste uuringu, mis peaks sisaldama ka ülevaadet kehalise kasvatuse tunni sisust ja millest võiks võrsuda arengut soodustavad uued tegevused. Lapsepõlves (kooli ajal) sportima harjunul on täiskasvanuna tervislikku ja sportlikku eluviisi lihtsam järgida. Ühtlasi aitaks noorte spordihuvi süvendamine täita ka valitsuse teist tähtsat 2015. aastaks seatud eesmärki – et spordiklubides sporti harrastavate kuni 19-aastaste noorte osakaal kogu vanusegrupist suureneks 26,5 protsendini.

2010. aastal peetud spordikongressil tõusis teravalt päevakorda treenerite teema: nende sotsiaalsed tagatised, treenerite koolitamine ja saavutusspordile orienteeritud treenerite väärtustamine. Siiani on selgusetu, kuivõrd tahab ja suudab Kultuuriministeerium treenerite probleemidele lahendusi leida. Ümarlauakõnelustest kaugemale ei ole seni jõutud. Kultuuriministeerium viib aasta jooksul läbi uuringu „III–V kutsevalifikatsiooni tasemega treenerite tööprofiil ning nende sotsiaalsed garantiid”. Loodevastasti aitab see jõuda selgusele, missuguseid treenereid tuleb riigil ja kohalikel omavalitsustel rohkem toetada.

Spordi rahastamise korrastamisel valmistas Kultuuriministeerium koostöös Eesti Olümpiakomiteega ette spordile riigieelarvest eraldatava raha jaotamise uued põhimõtted.

Loomeettevõtluse toetused on järk-järgult tulnud kaunite kunstide ja nende tutvustamise toetusprogrammide arvelt.

Spordi rahastamise korrastamisel valmistas Kultuuriministeerium koostöös Eesti Olümpia-komiteega ette spordile riigieelarvest eraldatava raha jaotamise uued põhimõtted, mida on asutud ka pärast vastava määruse kinnitamist täitma.

Juba aastaid on räägitud vajadusest kaotada erisoodustumaks, et ettevõtted saaksid maksuvabalt oma töötajate sportimist toetada. Selles küsimuses on valitsusliidus ilmne lõhe: Reformierakond on erisoodustumaksu kaotamise vastu, IRL poolt. Vastasseisu püsimisel pole see kavatsus teostatav, mida tuleks valitsejatel ka otsesõnu öelda.

EESTI KEEL JA MEEL

Valitsemise valvur: Peep Nemvalts

Õigusruumi selguse ja arusaadavuse suurendamine on igati vajalik eesmärk, mille nimel on muu hulgas lubatud arendada eesti õiguskeelt. Algselt võrreldes on uuendatud tegevusprogrammis muutunud rõhuasetus: „Õigustõistete andmebaasi Estlegalterm arendamine mitmekeelseks“. Kuidas ja kes sel viisil eesti õiguskeelt arendab kahjuks ei selgu. Justiitsministeeriumi võrgukodus ei anna Estlegaltermi otsing ühtegi tulemust, kuigi Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi järgi peaks sellega käima pidev töö. Õigustermi andmebaasi on küll vaja pidevalt täiendada, täpsustada ja ühtlustada, ent sellest üksinda ei piisa. Õigusruum saab selgemaks ja arusaadavamaks üksnes siis, kui iga õigusakti lausestus ja teksti ülesehitus on kantseliidivaba ja hõlpsasti loetav. Õigus- ja haldusaktide keel mõjutab oluliselt kodanikkonna ühistevõtmise ja iga inimese elu mõttekust Eesti riigis, mistõttu tuleks edaspidi sellele rohkem tähelepanu pöörata nii tekstide koostades ja toimetades kui ka nende tekstide koostajale korrapäraselt täiendõpet võimaldades.

Väga tervitatav on eesmärgiseade eesti oskuskeelt järjekindlalt arendada, sest sellest oleneb paljuski kogu Eesti hariduse sisuline selgus. Sellega seostub mitu tegevust. Esmalt lubati 2012. aasta I kvartaliks välja kujundada senisest süsteemsemad keelevärskenduse ja oskussõnavara loomise võimalused; uuendatud tegevuskavas on see lükatud 2013. aasta I kvartalis, ent kuskilt ei selgu põhjendusi, millest lähtudes. Seni on ebaselge, mida täpsemalt on peetud

silmas keelevärskenduse ja mida on mõeldud süsteemsemate võimaluste all.

Küll aga näib hästi rakendununa juba eelmise valitsuse ajal käivitatud „Kõrgkooliõpikute programm 2008–2012“ ja programm „Eestikeelse terminoloogia toetamine 2008–2012“, mille abil on õnnestunud sõna- ja mõisteloome kõik eeldused levida kiiresti kõrgkoolide õppetöös. Õpikuid on ilmunud, parimate õpikute autoreid (esitatud 11-st) on auhinnatud. 2013. aasta I kvartaliks on lubatud mõlema programmi jätkukava 2013–2017 valmimine. Uute programmide koostamisel tuleks eriti silmas pidada seda, et oskuskeel ei piirdu üksnes oskussõnavaraga, vaid häid termineid tuleb osata kasutada ladusa lausestusega õppe- ja teadustekstis. 2012. aasta riigieelarve seletuskirjast nähtub, et toetatakse terminoloogiaõpet Tallinna Tehnikaülikoolis ja Eesti Maaülikoolis. Varem on ühel aastal toetatud seda ka Tartu Ülikoolis ja Tallinna Ülikoolis. Praegune ositine ja napp projektipõhine rahastamine riiklike programmide kaudu (sh „Eesti keel ja kultuurimälu“ 2009–2013) ei võimalda tööd vajalikus mahus ega kindlуста järjepidevust. Eesti hariduse ja teadmusühiskonna edendamise huvides tuleks juba 2013. aasta riigieelarvest alates pidevalt rahastada eesti teaduskeele ja terminoloogia õpet ja uurimist kõigis ülikoolides. See haakuks hästi ka valitsemiskava eesmärgiga tugevamalt seostada keele- ja aineõpet kõigil haridusastmel, sh panustada keeleõppe osakaalu suurendamisse õpetajakoolituses. Ülikoolid on juba mõne aasta eest alustanud kõikidele erialadele pakutavat väljendusõpetuse kursust, kuid endiselt on ebaselge, milles nimelt praeguse valitsuse panustamine seisneb. Tegevusena on nimetatud „Eesti keele arengukava 2011–2017“ rakendusplaani aastateks 2014–2015, aga jääb selgusetuks, miks selle valmimine on lükatud kaks kvartalit edasi, 2014. aasta algusse. Loomulik oleks, et see valmiks siiski 2013. aasta lõpuks, kaasates kõiki asjaosalisi, eelkõige õpetajaid ettevalmistavaid ülikooli.

LÕIMUMINE

Valitsemise valvur: Balti Uuringute Instituut

Üheks kõige olulisemaks lõimumist puudutavaks teemaks valitsuse esimese tegevusaasta

Õigusruumi selguse ja arusaadavuse suurendamine on vajalik eesmärk, mille nimel on lubatud arendada eesti õiguskeelt.

jooksul oli septembris lõppenud eestikeelsele õppele üleminek vene õppekeele koolides. Üleminek tähendab seda, et 2011/12. õppeaastal kümnendat klassi alustanud noored peavad järgneva kolme gümnaasiumiaasta kestel õppima 60% ulatuses õppeaineid eesti keeles. Seega, kuigi üleminek ise on formaalselt lõppenud, saab ülemineku tõhusust ja tulemuslikkust hinnata alles kolme aasta pärast, mil esimene lend uue süsteemi põhiselt lõpetab. Kuigi rahulolematust reformi suunal on välja näidanud mitmed osapooled (vene õppekeele koolide juhtkonnad, Riigikogu liikmed, MTÜ Vene Kool Eestis jt), on valitsuse tegevus antud valdkonnas on olnud üldiselt järjepidev – pikendust üleminekule anti vaid kahele täiskasvanute gümnaasiumile (tingimusel, et koolid jätkavad järgneva kolme aasta jooksul intensiivset eesti keele õpetamist), ülejäänud pikendust taotlenud koolidele Vabariigi Valitsus erandite tegemist ei toetanud. Arvestades aga väljakujunenud ja kohati väga teravaks muutunud olukorda, võib eeldada, et rahulolematust reformiga ei lahene niipea ning jätkub ka järgnevatel aastatel. Seetõttu on eesmärgi “Vähemusrahvustest õpilaste edukas lõimimine kvaliteetset haridust andvasse haridussüsteemi” saavutamiseks vajalik pöörata antud teemale jätkuvalt tähelepanu. Seda enam, et arvestades 2011. aasta integratsiooni monitooringu tulemusi, on 15-24 aastaste vene keelt emakeelena kõnelevate, kuid hea eesti keele oskusega noorte kodanikuidentiteet väga madal.

Valitsuse ühe ja ainsa lõimimise valdkonna eesmärkide täitmise näitajana on sätestatud määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähenemine 89 700ni aastaks 2015. „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2011–2015“ eesmärkide täitmise 2011. aastal ülevaate põhjal on tegemist trendiga, mis on ära märgitud kui positiivne, tähistades seega arengut soovitud taseme suunal. Kuigi tegemist on olulise näitajaga, ei tohiks antud trendi põhjal siiski järeldada, nagu oleks ka lõimispoliitika olnud üheselt edukas ja positiivne. Määratlemata kodakondsusega inimeste kahanemine võib toimuda lisaks Eesti kodanikuks naturaliseerimisele ka Venemaa ja mõne teise riigi kodakondsuse omandamise või nende isikute surma tõttu (mis moodustab pea poole määratlemata kodakondsusega isikute arvu kahanemisest). Teise, ning mitte vähemtähtsa asjaoluna tuleb arvestada seda, et lisarõhu seadmine pigem

naturaliseerunud kodanike lõimumisele (mitte niivõrd naturalisatsioonile kui sellisele) on vajalik juba seetõttu, et varasemalt läbi viidud uuringute kohaselt ei vähenda kodakondsuse omandamine otseselt sotsiaalse tõrjutuse tunnet.

Lõimimise teemal on oluline välja tuua ka üks valitsuse poolt sätestatud eesmärkidest, nimelt, et kodakondsuseaduse ja keeleseaduse põhimõtteid ei muudeta. Kuigi antud eesmärgi puhul olulisi muudatusi põhimõtetes või seadusandluses toimunud ei ole, tasub siiski ära märkida Laine Randjärve poolt avalikult tehtud ettepanek, mille kohaselt võiks Riigikogu arutlusele võtta topeltkodakondsuse küsimuse. Siinkohal on oluline ära märkida, et Eesti äärmiselt konservatiivne kodakondsuspoliitika (milles kodakondsus on võrdsustatud lojaalsusega) ei pruugi tänasel päeval olla enam jätkusuutlik ega väikeriigi arengu jaoks piisavat paindlikkust tagav ning et 20 aastat tagasi end õigustanud põhimõtted on tänaseks oma aja ära elanud. Kodakondsuspoliitika muutmise arutelu näib aga olevat käesoleva valitsuse jaoks üsnagi suur tabuteema, kuna sisuliselt olulist avalikku ega poliitilist debatti antud teemal ei tekkinud, hoolimata asjaolust, et paljud eksperdid hindasid antud arutelu algatamist positiivselt ja pidasid väga vajalikuks (nt Indrek Teder, Raivo Vetik, Kristina Kallas jt). Seetõttu ei tohiks valitsus antud teemat ignoreerida, vaid tuleks algatada suurem debatt Eesti kodakondsuspoliitika põhimõtete teemadel.

Eesti äärmiselt konservatiivne kodakondsuspoliitika ei pruugi tänasel päeval olla enam jätkusuutlik ega väikeriigi arengu jaoks piisavat paindlikkust tagav.

MAAELU EDENDAMINE

Valitsemise valvur: Roomet Sõrmus, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda

Valitsusliidu maaelu-, põllumajandus- ja regionaalpoliitika eesmärk on maapiirkondade kõrge elukvaliteet ning hästi tasustatud töökohtade juurdekasv maal. Selleks on valitsusliit lubanud teha panuse taristu arendamisele, ettevõtluskeskonna jätkuvale parandamisele ning inimeste koolitamisele ja nõustamisele. Järgnevalt analüüsitakse lubaduste täitmist eelkõige põllumajanduse valdkonnas.

Võrdsed konkurentsitingimused põllumajanduses

Valitsus on tegevusprogrammis lubanud seista selle eest, et Eesti põllumehele rakenduksid alates järgmisest Euroopa Liidu eelarveperioodist (2014) kõigi teiste ELi tootjatega võrdsed konkurentsitingimused. Kahetsusväärset on Euroopa Komisjoni ettepanekud kaugel meie soovidest, mistõttu võib soovitud tulemuse saavutamine osutuda väga keeruliseks. Eesmärgi saavutamine eeldab edukaid läbirääkimisi ELi tasemel, et uuest eelarveperioodist vähendada suuri erinevusi erinevate liikmesriikide põllumajandustoetuste tasemetes. Läbirääkimised kestavad vähemalt 2012. aasta lõpuni, kuid võivad venida 2013. aasta esimese pooleni.

Kui valitsusprogrammis lubatakse võrdsed konkurentsitingimusi taotleda alates 2014. aastast, siis reaalpoliitikas on eesmärgiks seatud toetuste tõstmine 90% tasemele Euroopa Liidu keskmisest alles järgmise eelarveperioodi jooksul.

Põllumajandusminister on eesmärgi saavutamiseks korraldanud mitmeid kohtumisi teiste riikide põllumajandusministrite ja Euroopa Parlamendi saadikutega. Samas on selge, et toetuste taseme küsimus väljub põllumajandusministrite pädevusest ja otsustavaks muutuvad peaministri prioriteedid ELi mitmeaastase eelarveraamistiku läbirääkimisel. Põllumajandustoetuste võrdsustamise küsimuse on Eesti, Läti ja Leedu välisministrid ühiselt tõstatanud 24. aprillil toimunud ELi üldasjade nõukogus, mis annab lootust, et tegemist on valitsuses põllumajandusministrist laiemat toetuspinda omava teemaga.

Kuigi põllumajandusminister on avalikult väljendanud usku, et Eesti põllumajandustoetusi on reaalne tõsta 70-80% tasemele ELi keskmisest, siis arvestades läbirääkimiste ajakava, tunduvad sellised avaldused mõnevõrra ennatlikud.

Eesti põllumeeste konkurentsitingimuste võrdsustamise alates 2014. aastast muudab küsitavaks seegi, et käesoleval aastal makstakse ELi liitumislepingu kohaselt viimast korda riigieelarvest täiendavaid otsetoetusi. See omakorda tähendab, et põllumajandustoetuste tase jääb

tegelikult aastatel 2013-2016 nelja aasta keskmisena 12% madalamaks 2012. aasta tasemest (arvestades komisjoni ettepanekut). Seda tuleb omakorda vaadata kontekstis, et Eesti põllumajandustoetused on niigi üle kahe korra Euroopa Liidu keskmisest madalamad.

Samas on valitsusel võimalik lubaduse täitmiseks astuda ka siseriiklikke samme, mis aitaks meie põllumeeste ELi keskmisest madalamaid eurotoetusi leevendada. Seni on valitsus väga leigelt suhtunud ettepanekutesse, mis puudutavad põllumajanduses kasutatava kütuse aktsiisimäära alandamist. Eestis kehtib põllumajanduses kasutatavale diislikütusele ELi lubatud miinimumtasemest üle viie korra kõrgem määr, mis tekitab sektorile aastas kuni 10 miljonit eurot lisakulusid. Probleemi teravdab veelgi kütuse äärmiselt kõrge turuhind.

Valitsusliit toetab tegevusprogrammis ühise põllumajanduspoliitika muutmist üha rohkem maaelu kui terviku (maaelu arengukava alusel eraldatavateks) toetusteks. Paraku Euroopa Komisjoni poolt pakutud eelarvekava lubab sügavalt kahelda, kas selle eesmärgi saavutamine on järgmisel eelarveperioodil realistlik.

Valitsusliitu tuleb kiita selle eest, et nad on taganud ühise põllumajanduspoliitika ja Eesti maaelu arengukava riigipoolse kaasfinantseerimise.

Siseriiklikud põllumajandustoetused

Valitsusliit lubas tagada põllumajanduse otsetoetuste siseriikliku juurdemakse 2012. aasta eest ELi lubatud ulatuses. Vastavalt 2012. aasta riigieelarve seadusele eraldatakse täiendavateks otsetoetusteks 36,8 miljonit eurot, mis vastab Eestile 2012. aastaks maksimaalselt lubatud tasemele.

Samas selgus möödunud aasta lõpus, et Eesti peab hakkama otsetoetustele rakendama ettevõttepõhiseid ülempiire (üle 5000 euro suuruseid toetusi teataval määral kärbitakse). See on toonud endaga kaas loomatoetuste maksmise edasilükkumise poole aasta võrra, mis põhjustab põllumajandustootjatele probleeme käibevahendite juhtimisel. Ettepanek toetuste osaliseks väljamaksmiseks juunis Põllumajandusministri toetust ei leidnud. Samas on just loomatoe-

Kui valitsusprogrammis lubatakse võrdsed konkurentsitingimusi taotleda alates 2014. aastast, siis reaalpoliitikas on eesmärgiks seatud 90% tase ELi keskmisest järgmise eelarveperioodi jooksul.

tused seni võimaldanud finantseerida kevadistele põllutöödele tehtavaid kulutusi.

Ülempiirid ei võimalda ka kogu eelarvesse kavandatud täiendavate otsetoetuste summat ettevõtetele välja maksta. Seega peaks valitsus lubaduse sisuliseks täitmiseks leidma võimaluse suunata lisamakseteks eraldatud raha kogu ulatuses põllumajandussektori toetamiseks. Kui otsetoetustena võib jääda välja maksmata ca 10 miljonit eurot, siis see summa oleks õiguslikult võimalik sektorisse suunata kütuse aktsiisi kompenseerimise kaudu.

Valitsusliit lubab tegevusprogrammis jätkata siseriiklike põllumajandustoetuste maksmist senises mahus. Vastavalt 2012. aasta riigieelarvele on maaelu ja põllumajanduse arendamise siseriiklikuks toetusteks eraldatud 3 035 292 eurot. Planeeritud vahendid suunatakse turuarendustoetuseks, põllumajandusloomade aretustoetuseks, praktikatoetuseks, kindlustustoetuseks ning põllumajandustootja asendamise toetuseks. Võrreldes 2011. aasta eelarvega vähenevad kulud 140 606 euro võrra, millest võib järeldada, et lubadust ei täideta.

Teavitus, koolitus ja nõuanne

Konarlikult on sujunud valitsuse tegevusprogrammi selle punkti täitmine, milles lubatakse tõsta uuendusliku maaettevõtluse arendamiseks teavitustegevuse ja nõuandeteenuse taset ning parandada selleks nõustajate kvalifikatsiooni.

2010. aasta alguses (eelmise valitsuse ajal) viidi läbi põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistuse administratiivne reform. Paraku oli tegemist nõuandeteenistuse koordineerimise vormilise muutusega, kuid nõustamise sisulist arenguhüpet pole sellest sündinud. Teavitustegevuse ja nõuandeteenuse taseme tõstmisel on rahalise ressursi panustamisest veelgi olulisem nõuandeteenistuse süstemaatiline ja sisuline arendamine. Kui täna põhineb nõuandeteenuse pakkumine omavahel nõrgalt seotud maakondlikele nõuandekeskustel (nii eraettevõtted kui mittetulundusühingud), siis teenuse taseme tõstmiseks ja professionaalsuse suurendamiseks tuleks senisest märksa sihikindlamalt nõuandeteenistusse integreerida Põllumajandusministeeriumi allasutuste, teadusinstituutide, laborite ja Eesti Maaülikooli

potentsiaal. Senine kogemus on näidanud, et vabatahtlik koostöö pole viinud soovitud tulemusteni ning sisuliste muutuste saavutamine eeldaks jõulisemat ja formaliseeritumat asutuste koostööd kvaliteetse nõuande pakkumisel. Samas tundub, et valitsus ei taha võtta liigset vastutust põllumajandusnõuandeteenuse pakkumisel.

Maaelu arengukava kaudu toimub teavitus- ja koolitustegevuse toetamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris. Toetus on aidanud korraldada palju koolitusi ja läbi viia tootjate teavitamist. Siiski on koolitus- ja teavitustoetuse rakendamine nii administreerijatele kui taotlejatele äärmiselt bürokraatlik ja fragmenteeritud. Iga-aastased avatud taotlusvoorud ei võimalda süstemaatilist ja järjepidevat tegevust ning sünergia tekkimist. Teavitustegevuse taseme tõstmiseks, terviklikkuse ja järjepidevuse suurendamiseks võiks lisaks avatud taotlusvoorudele meetme raames rakendada ka mitmeaastaseid programme sarnaselt ELi Sotsiaalfondi rahade kasutamisel rakendatud praktikatele (nt täiskasvanuhariduse populariseerimise 4,5-aastane programm). See võimaldaks näiteks erialaliitudel süstemaatiliselt koolitada ja teavitada sektori ettevõtteid.

Mõnevõrra kriitiliselt võib suhtuda ka Põllumajandusministeeriumi otsusesse suunata maaelu arengukavas osa teavitus- ja koolitustegevuseks mõeldud raha nõuandetoetuseks. Põhjust ebakindluseks annab asjaolu, et käesoleva eelarveperioodi lõppemisel 2013. aastal võib koolitus- ja teavitustegevuste rahastamisse tekkida 1-2 aasta pikkune auk. Senine kogemus ja ka käesolevad läbirääkimised lubavad ennustada uue maaelu arengukava rakendamise hilinemist.

Maaettevõtlus ja ühistegevus

Valitsuse lubadus toetada uute innovaatiliste ettevõtlusvaldkondade levikut maal lisaks põllumajandusele kõlab natuke loosunglikult, kuid konkreetseid tulemusi saab mõõta maaelu arengukava elluviimise järel. Maaelu arengukavas on mittepõllumajandusliku ettevõtluse toetamiseks meetmed olemas, kuid arengukava seirearuandest nähtub, et enamus taotletud toetusest läheb tavapärasesse ettevõtlusvaldkondadesse.

Valitsusliit lubab senisest enam toetada majanduslikku ühistegevust nii tootmise, töötlemise kui turustamise valdkonnas. Ühistegevus on põllumajandusministri üheks prioriteediks ja maaelu arengukava toetab tunnustatud tootjarühmade tegevust, kuid selles valdkonnas on tehtud ka mõnevõrra küsitavaid otsuseid. Nii toetas ministeerium ühistegevuse kompetentsikeskuse loomist Talupidajate Keskliidu juurde. Olemasoleva kompetentsi ja laiemate sihtrühmade kaasamiseks oleks mõistlikum arendada ühistegevuse kompetentsi maaülikooli juures ja siduda see valdkond ka nõuandeteenistuse süstemaatilise arendamisega.

VÄLIS-, RIIGIKAITSE- JA JULGEOLEKU-POLIITIKA

Valitsemise valvur: Kaitseuuringute Keskus

Riigikaitse ja välispoliitika valdkonnas on valitsemise esimese tegevusaasta peamised kordamised järgmised:

- Balti õhuturbemissiooni muutmine alaliseks on väga olulise tähendusega julgeolekupoliitika valdkonna saavutus, mille tähtsust ei ole võimalik ülehinnata. Sellega on tugevdatud NATO liitlaste alaline kohalolek meie regioonis.
- Kaitsekulude tõstmine tasemeni 2% SKTst on märgilise tähendusega areng julgeolekupoliitika vallas, mille mõju on kahtlemata suurem Eesti liitlaste ja partnerite hoiakutele kui Eesti kaitsevæele, mis on ja jääb väikeriigi sõjaväeks.

Pikema perioodi vältel tuleb eraldi pingutada kaitsekulude hoidmise ja avalikkuse toetuse säilitamisel nimel, mis ei pruugi olla lihtne – sotsiaaldemokraatide valimiskampaania ajal vastandati kaitsekulutuste tõusu parteipoliitilistel eesmärkidel õpetajate palgatõusule.

- Kaitseliidu rahastamise oluline kasv, mis 2011-2012 võrdluses oli 17%, väärrib äramärkimist. Aeg näitab, kas rahastamise taset suudetakse hoida ka edaspidi või hoopis veelgi tõsta. Kriisiaastatel kärbiti Kaitseliidu eelarvet ja need puudujäägid tuleb tasa teha, kui soovitakse tõsi-meeli organisatsiooni sõjalist võimekust tõsta. Väga tugevalt on kasvanud ka Kaitseliidu liikmete arv, mis omakorda nõuab rohkem vahendeid kas või sama per capita taseme hoidmiseks.
- Saatkondade võrgustiku laiendamine on kulgenud lubatult. Pekingi saatkonna kõrval tegutseb Hiinas nüüd teist aastat ka Šanghais asuv konsulaat, mis on oluliselt suurendanud viisade väljastamise koguarvu. Aukonsulite võrgustiku laiendamisega on samm-sammult edasi liigutud nii Aasias kui ka Euroopa Liidu liikmesriikides.
- Eelmise aasta positiivsete arengute hulka kuulub ka Idapartnerluse Keskuse edukas käivitamine. Hetkel on tegevus keskendunud stipendiumite jagamisele idapartnerluse riikide noortele diplomaatidele ja riigiametnikele osalemaks Eesti Diplomaatide Kooli kursustel.

Õigusloome vallas on võetud lubadused täitmisel. Riigikaitse Põhiseaduse muudatused on jõustunud, kaitsevæeteenistuse seaduse eelnõu ja Kaitseliidu seaduse eelnõu Riigikogus esimese lugemise läbinud. Riigikaitse uus arengukava on koostamisel ja veteranidepoliitika põhi-seisukohad ette valmistatud. Riigikaitse õpikgümnaasiumidele on samuti lõpusirgel.

Kutseliste kaitsevæelaste iga-aastase kasvu 125 võrra asemel nägime 2011. aastal hoopis lahkujate ja juurdetulijate negatiivset saldod. Kuni ei toimu muutust palgapoliitikas, ei tasu pööret paremusele loota. Veteranidepoliitikas kavandatud sotsiaalsed tagatised vajavad realiseerumiseks samuti täiendavaid finantse. Ja ka riigikaitseõpetust andvate koolide arvu suurendamise puhul tekib küsimus ressursides, mis stimuleeriks kaitsevæelise taustaga spetsialiste koolis tunde andma (ehkki siin toimub liikumine soovitas suunas seni plaanipäraselt).

Valitsusliit lubab senisest enam toetada majanduslikku ühistegevust nii tootmise, töötlemise kui turustamise valdkonnas.

Kutseliste kaitsevæelaste kasvu asemel nägime 2011. aastal hoopis lahkujate ja juurdetulijate negatiivset saldod. Kuni ei toimu muutust palgapoliitikas, ei tasu pööret paremusele loota.

Veteranidepoliitika ühe meetmena on ette nähtud Kaitseressursside Ameti arstlikele komisjonidele juurdepääsu võimaldamine e-Tervise süsteemile, mis täna erinevatel põhjustel veel ei toimi. Enne, kui seda süsteemi korralikult töösesse ei rakendata, ei ole ka sellele juurdepääsu tagamisel suurt tähendust.

KODANIKE RIIK

Valitsemise valvur: Urmo Kübar, Vabaiühenduste liit EMSL

Kodanikuühiskonda puudutavast ei ole valitsuse siiani enim kõneainet saanud algatus vabaiühenduste hulgas kaugelgi enim oodatud. “Loomes õigusliku raamistiku demokraatia arendamise sihtasutuste tekkeks erakondade kõrval” ilmus koalitsioonileppesse, olemata olnud ühegi erakonna valimislubaduste hulgas, ning detsembris 2011 sai plaanitavat õiguslikku raamistikku erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu näol ka näha. Veel enne seda oli loomata sihtasutustele 2012. aasta teiseks poolaastaks mõeldud 0,9 miljonit eurot hääletatud riigieelarvesse. Nähtu ei meeldinud eriti kellelegi peale neljale Riigikogus esindatud erakonnale. Eelnõud menetlev põhiseaduskomisjon sai vabaiühendustelt üle pooleksaja kirja ettepanekuga, et erakonnad võiksid uutele sihtasutustele kavandatud tegevusi teha ise selle 5,4 miljoni euro eest (aastas), mida neile juba igaaastaselt makstakse. Mõni kuud tööd ja vaikust, ning põhiseaduskomisjon teatas, et on eelnõud muutnud, võttes arvesse vabaiühendustelt tulnud ettepanekuid – ja tõepoolest, mai keskel esimesele lugemisele saadetud eelnõus oli muudetud plaanitavate sihtasutuste nime! Vabaiühenduste ja teiste asjatundjate sisulistest kommentaaridest ja ettepanekutest ei arvestatud ühtegi. Seega pole eelnõu senine menetluskäik järginud kehtivat „Kaasamise hea tava“, mille valitsus aasta algul kinnitas. Eesmärk oli anda seni soovituslikuna kehtinud kokkuleppele tugevam kaal. Elu on pärast valitsuse otsust ikka enam-vähem samamoodi edasi läinud, mõnel juhul kaasatakse paremini, teisel juhul üldse mitte.

Tegevuskavas antud lubadust “Teeme kodanike ja vabaiühenduste paremaks kaasamiseks ühe portaali kaudu kättesaadavaks informatsiooni kõigi riigi tasandil toimuvate strateegiatega ja arengukavade ning õigusaktide eelnõude kohta” loeb

valitsus ise täidetuks, sest Eelnõude Infosüsteem eelnoud.valitsus.ee on tõesti loodud, kuid vabaiühenduste hinnangul (veel) mitte koalitsioonileppes lubatud kujul, vaid üksnes eelnõude konsulteerimiseks. Ka ei ole tehtud erilist teavitus. Seega ei saa veel öelda, et see praegusel kujul kaasamist märkimisväärselt paremaks muudaks.

Valitsusprogrammi alapealkirja “Kodanikuühendused” all nimetatud tegevustest on regionaalminister Kiisler asunud ellu viima tulumaksusoodustusega vabaiühenduste nimekirja pääsemise tingimuste muutmist. Märtsis esitas ta rahandusministrile 10 ettepanekut tulumaksuseaduse muutmiseks ning nende puhul on vabaiühenduste ettepanekuid tõesti arvesse võetud. Muudatustest olulisim oleks heategevuslikkuse nõude kaotamine nimekirja pääsemise tingimustest – just selle nõude tõlgendamine maksuameti poolt on seni sadade vabaiühenduste avalduste tagasilükkamise põhjuseks. Nimekirja kuuluvatele ühendustele tehtud annetused saab annetaja oma maksustatavast tulust maha arvata (regionaalministri ettepanekud kordavad ka ühenduste soovi kaotada annetuste tuludest mahaarvamiselt senine viieprotsendine ülempiir), ühendus ise aga teatud maksusoodustusi. Rahandusministeerium teadaolevalt veel regionaalministri ettepanekutega tööle pole hakanud.

Töö Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni põhimõtete rakendamise ning vabaiühenduste toetamisega Kodanikuühiskonna Sihtkapitali, kohaliku omaalgatuse programmi, hasartmängumaksu nõukogu ja muude rahastamiskanalite kaudu, mida tegevuskava lubab, on toimunud üldiselt samamoodi nagu varem.

Tööd ei ole – vähemalt silmaga nähtavalt – alustatud aga lubaduse osas anda äriregistris vabaiühenduste kohta olevad andmed vabalt kasutusse. Meie hinnangul väga vajaliku ja lihtsa muutuse tähtaeg on pandud ebamõistlikult kaugale: 2013. aasta IV kvartalis. Seega lubaduse murdmist ette heita ei saa, kuid on arusaamatu, miks peab selle järele nii kaua ootama. Andmete riigile esitamine on vabaiühendustele kohustuslik, maksumaksjatena maksame nende säilitamise eest ning eraldi peame maksma, kui soovime andmeid kasutada. Andmete vabaksandmine muudaks kättesaadavaks info selle kohta, mis tulemustega vabaiühendused tegutsevad ja oleks abiks targa otsuse tegemisel, keda toetada oma annetuse või vabatahtliku tööga või keda kaasata.

Andmete vabaksandmine oleks abiks targa otsuse tegemisel, keda toetada oma annetuse või vabatahtliku tööga või keda kaasata.

Täiendavat lugemist

- ✶ [ACTA - Anti-counterfeiting Trade Agreement](#)
- ✶ [Eesti infoühiskonna arengukava 2013](#). RT III, 22.05.2012, 1.
- ✶ [Eesti keele arengukava 2011–2017](#). RT III, 30.11.2010, 2.
- ✶ [Eesti maaelu arengukava 2007–2013](#). Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 12. veebruari 2007. a korraldusega nr 81, muudetud Vabariigi Valitsuse 24. juuli 2008. a korraldusega nr 340 ja Vabariigi Valitsuse 5. novembri 2009. a korraldusega nr 472.
- ✶ [Eesti rahvusliku liiklusohutusprogramm aastateks 2003–2015](#). RT III, 14.02.2012, 1.
- ✶ [Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri](#). RT I, 29.12.2011, 228.
- ✶ [Laste ja perede arengukava 2012–2020](#). RT III, 24.10.2011, 2.
- ✶ [Looduskaitse arengukava aastani 2020](#). RTL 2008, 99, 1414.
- ✶ [Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2008–2015](#). RT I 2008, 46, 255.
- ✶ [Tööhõiveprogramm 2012–2013](#). RT I, 28.12.2011, 56.
- ✶ [Valitsuse tegevusprogrammi 2011–2015](#). RT III, 30.04.2012, 9.
- ✶ [Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018](#). RT III, 07.03.2011, 1.

Praxis koostöös teiste vabaühenduste ja ekspertidega jälgib valitsuse tegevusplaani elluviimist. Väljaannetes avaldatud seisukohad kajastavad autorite isiklikke vaateid. Analüüsis sisalduva teabe kasutamisel palume viidata iga artikli autorile.

Valitsemise valvurid on veebikeskkond, kus saab jälgida valitsuse tegevusprogrammi täitmist ehk riigivalitsemise argipäeva. Sõltumatud vaatlejad hindavad, kas lubadused on mõistlikult ellu viidud ja eesmärgid saavutatud. Veebikeskkonda haldavad ERR ja Praxis. Valvurite tegevust toetab Avatud Eesti Fond.

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

Heategevuslik sihtasutus Avatud Eesti Fond asutati 1990. aastal Ungari päritolu Ameerika filantroobi George Soros'i toetusel eesmärgiga toetada avatud ühiskonna kujunemist Eestis. Fond töötab ja jagab toetusi avatud ühiskonna arendamiseks Eestis ja mujal.

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Käesoleva analüüsi valmimist on toetanud OPEN SOCIETY FOUNDATIONS.